

Våpen, luksus eller følgesvenn?
- hva har man brukt Ölands hunder til i jernalderen?

Forfatter: Kristine Jakobsen
Veileder: Kristina Jennbert
Kurs: ARK X 31 kandidatkurs
Termin: VT2008
Arkeologi

Institutionen för arkeologi och antikens historia
Lunds Universitet

Abstract

The aim of this paper is to find out what kind of functions the dog may have had on the island, Öland, Sweden. I started with three possible functions: A practical function, a religious/ritual function and other functions.

The conclusions of this paper are twofold. The first conclusion is that more research is needed if one wants to know what kind of functions the dog have had in the Iron Age on Öland, and the second is that I have increased the possibilities of functions the dogs may have fulfilled in many tasks in ancient times.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	5
1.1 Introduksjon	5
1.2 Mål	5
1.3 Problemstilling	5
1.4 Material	6
1.5 Metode	6
1.6 Kildekritikk	7
1.7 Forskningshistorie	8
1.8 Presentasjon av Öland	8
2. Praktiske funksjoner	10
2.1 Forklaring	10
2.2 Mulige funksjoner i forhistorisk og historisk tid	10
3. Religiøse/rituelle funksjoner	12
3.1 Forklaring	12
3.2 Mulige funksjoner	12
4. Andre funksjoner	13
4.1 Forklaring	13
4.2 Mulige funksjoner	13
5. Analyse	14
5.1 Bearbeiding	20
5.1.1 Ulike perioder	20
5.1.2 Ulike typer av graver	21
5.1.3 Hundebeinenes funnomstendigheter	22
5.1.4 Andre dyr som utmerker seg i graver eller som deponering sammen med hunder	24
5.1.5 Hunderelaterte gjenstander og hva de kan fortelle	24
5.1.6 Dyrbein med gnagemerker av hund	25
5.1.7 Hundetyper	26
5.1.8 Generelt om hundetypene fra Skedemosse	27
5.1.9 Generelt om hundetypene fra Öland	27
5.1.10 Jaktformer med hund	27
5.1.11 Typer av gjenstander i gravene på Öland	28
5.1.12 Kjønn i graver på Öland	29
5.2 Sammenlikning av arkeologisk materiale og mulige funksjoner	29
5.2.1 Praktiske funksjoner i forhistorisk og historisk tid	29
5.2.2 Religiøse/rituelle funksjoner	31
5.2.3 Andre funksjoner	33
5.3 Diskusjon	33
5.3.1 Skedemosse	33
5.3.2 Ölands gravfelt	34
5.4 Tolkning	36

6. Sluttdiskusjon	36
7. Sammenfatning	37
8. Ordlister og ordforklaringer	39
8.1 Ordliste	39
8.2Ordforklaringer	39
9. Litteratur og kildefortegnelse	40

1 Innledning

1.1 Introduksjon

Hva har man brukt hundene til i jernalderen og hvilket syn hadde menneskene i jernalderen på dem? Det er vanskelig å tenke seg en verden uten hunder. Hunden har vært menneskets følgesvenn i titusenvis av år (Crockford 2000:296), og man finner dem over hele verden.

Riktignok var ikke dette et valg hunden tok selv, i likhet med de fleste andre domestiserte dyrene så har mennesket kontrollert og formet hunden etter eget forogdtbefinnende. Hunden har i dag en spesiell plass i menneskets hjerter. De er dyr man har inne i huset som kjæledyr, de er førerhunder og gjør andre former for arbeid og er i dag en del av moteindustrien. Har det vært slik siden forhistorisk tid?

Tidsperioden jeg har valgt å ta for meg er jernalderen. Hva brukte man hunder til på denne tiden og kan man se dette av det materialet man finner sammen med hunder, om hunden eller som kan ha vært brukt sammen med eller til hunden? Det er allerede en enorm variasjon i størrelse hos hunden i jernalderen, fra de helt små hundene til svært store hunder. Er det mulig å gjøre seg tanker om hvordan man kan ha sett på hunden på denne tiden?

Det man i dag vet om dyrenes funksjoner er at man har funnet dem i graver og er til en viss del begrenset til symbolikk i graver, det vil si den religiøse/rituelle funksjonen og nesten ikke den praktiske funksjonen. Problemet med dette synet er at man glemmer bort at hunder kan og har hatt andre funksjoner mens de var levende. Kan dette være tilfellet på Öland også? Jeg mener at det med en nødvendighet må finnes en eller flere praktiske funksjoner hunden må ha hatt når de var levende, enn bare en rituell og religiøs funksjon.

1.2 Mål

Hvilke funksjoner har hunden hatt på Öland i jernalderen? Det er så store forskjeller i hundestørrelsene på denne tiden at man kan anta at den må ha betydd noe. Men hva kan det ha betydd? En stor hund trenger ikke være en vakthund og en liten hund behøver slett ikke være en bortskjemt lekehund. Det er flere funksjoner hunder kan tenkes å ha hatt i jernalderen og det er vanskelig å se hva det kan ha vært. En undersøkning av det arkeologiske materialet på Öland kan kanskje hjelpe en på vei til å kunne tolke dette.

1.3 Problemstilling

Jeg mener at det finnes tre hypoteser når det gjelder hundens funksjoner på Öland i jernalderen:

1. Praktiske funksjoner
2. Religiøse/rituelle funksjoner
3. Andre funksjoner

Hvordan kan man da avgjøre hvilke av disse hypotesene som stemmer? Alle disse hypotesene kan stemme, en av den kan stemme eller ingen av dem. Man kan prøve å teste dem mot det arkeologiske materialet og se hva som kan stemme eller ikke stemme. Denne oppgaven prøver å se om disse tre

hypotesene kan forklare forekomsten av hundebein og hundetenner i graver på Öland og i deponeringene i Skedemosse. Jeg har ikke tatt med funn av hunder på boplasser fra jernalderen på Öland.

Jeg vil finne ut om en eller flere av disse hypotesene kan stemme ved hjelp av det arkeologiske materialet og funnkonteksten hundebeinene har blitt funnet i og med hjelp av etnologiske analogier. Ved hjelp av dette håper jeg å kunne komme fram til hvilke funksjoner hunder kan ha hatt på Öland, både som en levende hund og som en død hund.

1.4 Materiale

Materialet jeg har brukt for å komme til funksjonene hundene har hatt kommer fra analogier fra hele verden. For å kunne se om disse funksjonene korrelerer med det arkeologiske materialet har jeg brukt bøker om funn på Öland. Dette materialet er hovedsakelig en gjennomgang av graver fra jernalderen på Öland og offermyren Skedemosse (Boessneck et al 1968). Jeg har konsentrert meg på forekomsten av hundebein og hunderelaterte gjenstander som f.eks. hundelenker. Litteraturen jeg har brukt er utgitte publikasjoner om Ölands jernaldergravfelt, og bøker om funn fra Ölands jernalder. Til etnologiske analogier har jeg brukt "Dogs Through Time", og til beskrivende deler om hunder har jeg brukt "Dogs – A New Understanding of Canine Origin, Behavior and Evolution" og "Bonnier's stora bok om hundar". Den osteologiske publikasjonen av Boessneck fra Skedemosse har blitt brukt til antall hunder som har blitt funnet i deponeringene i Skedemosse.

Jeg har valgt å kun bruke hunder fra Ölands jernalder. Dette har jeg gjort for å holde meg innen et mer enhetlig geografisk område, selv om en øy aldri er helt atskilt fra resten av verden. Offermyren Skedemosse finnes på Öland og jeg mener at dette gjør at man både kan finne rituelle/religiøse funksjoner og praktiske funksjoner.

Jeg har ikke tatt med boplasser og borganlegg fra jernalderen i denne studien på grunn av at oppgavens størrelse.

Periode, gravform, kjønn, forekomsten av andre dyr og gjenstander som er blitt funnet i de samme gravene som hundebeinene er også tatt med. Dette har jeg gjort fordi at konteksten hundebeinene har blitt funnet i kan gi en indikator på hva hunden eller hundene kan ha blitt brukt til.

1.5 Metode

Metoden jeg har brukt består av å liste opp funksjoner hunder kan ha hatt, disse funksjonene kommer fra etnologiske analogier, og sammenlikner dem med det arkeologiske materialet. Jeg har stolt på at analysene til de som har vært med på utgravninger og undersøkelser på Öland stemmer så langt det er mulig.

De etnologiske analogiene kommer fra hele verden. Noen er mer sannsynlige enn andre og noen er med for å skape mangfold. Det viktigste med disse analogiene er at man ved hjelp av dem kan prøve å undersøke og studerer hvilke av hypotesene som virker rimelige. Det er ikke dermed sagt at man skal slavisk følge disse etnologiske analogiene og regne med at fordi at de stemmer i en del av verden, så må de stemme overalt. De kan og burde heller være elementer man kan se etter og forhåpentligvis kan det arkeologiske materialet gi oss ett hint om hvilke elementer som kan være aktuelt på akkurat det stedet eller det materialet man ønsker å tolke. Jeg har også lagt til noen funksjoner som jeg selv synes

at burde være med. Noen av de etnologiske analogiene kan også vise seg å ikke stemme og er kanskje kun myter. Disse analogiene har jeg forsøkt å forklare og vise hvorfor de ikke kan stemme.

Metodene jeg har brukt kan sies å være komparativ, kontekstuell og til dels hypotetisk deduktiv. Jeg har brukt disse metodene fordi at jeg mener at de passer bra til oppgavens problemstilling. Det komparative metoden har blitt brukt fordi at jeg sammenligner hundegravene på Öland med hverandre.

Den kontekstuelle metoden fordi at jeg ser på hvilke gjenstander og andre ben som har blitt funnet i samme grav eller andre ofringer.

Jeg brukt den hypotetisk deduktive metoden ved at jeg har tre hovedhypoteser som kan forklare hundens funksjoner på Öland og sett om dette kan stemme med det arkeologiske materialet.

1.6 Kildekritikk

Det viktigste man burde tenke på når det gjelder kildekritikk er at beskrivninger av hunderester er ulike i forskjellige publikasjoner. De osteologiske analysene som ligger til grunn for publikasjonene fra Skedemosse er Johannes Lepiksaar (1967a), Nils-Gustaf Gejvall og Bengt Lundholm (1967a) og Joachim Boessneck og Angela von Driesch og for publikasjoner om Ölands jernaldergravfelt er det Pirjo Lahtiperä, Rolf Jonsson, Torstein Sjøvold og Kenth Holgersson.

Når det kommer til selve beinmaterialet er det også en del ting å være oppmerksom på. Hvilke former for analyser som har blitt brukt og hvordan man har kommet fram til hvilke dyr det er og hvor mange det er av dem? Hvilke spørsmål man har stilt er også svært viktig å tenke på? En annen ting som er viktig å tenke på er at det ikke alltid har vært så viktig for arkeologer å ta med dyrebein eller legge så stor vekt på det. Dette er ofte avhengig av hvilke spørsmål man ønsker å få svar på. Noen ganger er det ikke mulig eller svært vanskelig å se hvilken art ben tilhører på grunn av at benene er svært ødelagte eller skjøre. Dette kan bety at det kan ha vært flere hunder på Öland enn man kan se i det arkeologiske materialet.

Noe som må tillegges er at tolkningene blir begrenset på grunn av manglende beskrivninger av hundetyper, størrelser, grovhet og særtrekk, og derfor blir det hvilken kontekst de har blitt funnet i, som ligger som hovedbakgrunn for tolkningene. Med andre ord materialet er ujevnt dokumentert. Et annet problem er at det er vanskelig å se hundegravene i relasjon til andre graver fra hele Öland. I publikasjonene Ölands jernalders gravfelt vol. 1-4 finnes det ingen sammenfattende syntese over hele Öland, bare soknevis.

At det finnes få plantegninger over graver med hunder i fra Öland, er også et stort kildekritisk problem. Mange graver er dessuten plyndret og/eller ødelagt av pløying. Andre steder er det flere graver som har blitt blandet sammen slik at det nesten er umulig å vite hvor hundebena hører hjemme, det kan jo være at hunden er spredt over flere graver og har en eller annen rituell betydning. I andre graver har man hatt sekundære begravinger og dette har forstyrret den første begravingen og det er vanskelig å se hvordan hunder og konteksten de eller den har blitt funnet i skal tolkes.

En annen ting som er viktig å tenke på når det kommer til kildekritikk er hvordan man selv tolker materialet og hvordan andre har tolket materialet tidligere. Det er ikke alltid man klarer å tenke seg absolutt alle mulige vinklinger eller tolkninger og da er det lett å se seg blind på de tingene man selv ser eller å bare finne argumenter som støtter ens egen side. Eksempler på dette kan være komparativt materiale som man bruker til osteologiske bestemmelser av hundetype. Siden denne oppgaven er

hovedsakelig komparativ og kontekstuell er dette selvfølgelig et problem.

1.7 Forskningshistorie

Tradisjonelt har forskning når det gjelder hvilke funksjoner hunder kan ha hatt, som tidligere nevnt vært begrenset til livet etter døden. Det har tatt det for gitt at det er de samme funksjonene som hunden har nå i dag, som i jernalderen. Det meste av forskningen foregår innenfor osteologien og kan derfor bli svært teknisk og fullt av faguttrykk.

Når det gjelder forskningen rundt hunder strekker den seg fra hunder i graver fra mesolitikum og man kan nesten si fram til i dag. Forskningen har som tidligere nevnt konsentrert seg mest på hunder i graver eller den symbolske betydningen hunden kan ha hatt igjennom forhistorisk og til dels historisk tid.

Forskningen frem til i dag virker å ha bestått av måter å tolke hundene i graver på, hva hunder kan symbolisere og hvordan (Larsson 1990, Gräslund 2002 og Jennbert 2003) og på hvilke måter hunden ble domestisert på (Coppinger 2001, Crockford 2000).

Dagens forskning bedrives over hele verden og behandler hovedsakelig fem emnegrupper: evolusjon og de tidlige hundetyperne, praktisk og rituell bruk av hunder, tolkning av variasjoner i skjelettet, moderne, men primitive hunder og til slutt arkeologiske metoder til analyser og resultater. Flere av de forskerne som holder på med dette området er med i en utgivelse fra ICAZ (International Council for Archaeozoology) symposium "On the History of the Domestic Dog" den 23-29 August 1998. Resultatet av dette var boken "Dogs Through Time: An Archaeological Perspective", og den gir en grei gjennomgang av hvor forskningen rundt hunder i arkeologien er i dag.

Men hva med Ölands hunder da? Hvilken plass har de i forskningshistorien? Nesten ingen, men det er tydelig når man ser på materialet at hundene må ha hatt flere funksjoner på Öland, da man finner dem i graver og i deponeringer av forskjellige slag. Denne informasjonen finnes i publikasjonene om Ölands jernaldergravfelt og om Skedemosse (Hagberg 1967a, 1967b, Boessneck et al 1968, Sjöberg et al 1987, Hagberg et al 1991, Hagberg et al 1996, Hagberg et al 2001).

Erika Räf har med sin avhandling: Krumknivar, kvinnor och kreatur – aspekter av kvinnligt genus under äldre järnålder på Öland og i en artikkel i avhandlingen : Vad spelar djuren för roll – Om djur i öländska gravar från äldre järnålder, forsøkt å komme til et aspekt av dette (Räf 1999,2001). Men det føles som om hun prøver å gjøre hunden til en hjelper på den andre siden, nærmere bestemt konsentrert seg om hunden etter døden, hunden i graven, og ikke den levende hunden og hva den har betydd for og blitt brukt til hos menneskene på Öland.

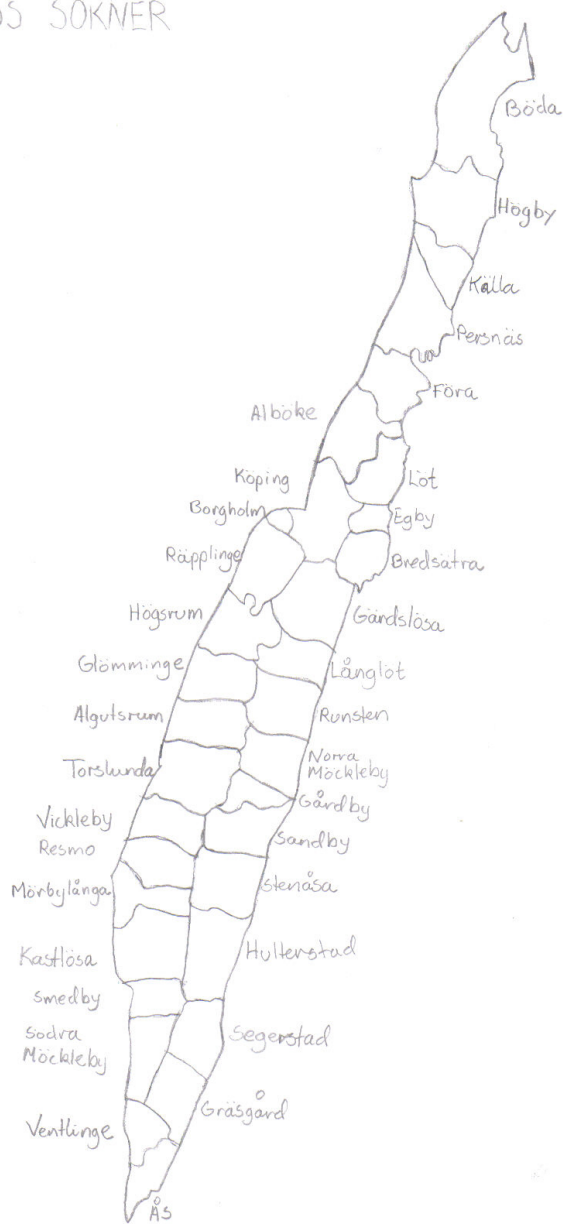
1.8 Presentasjon av Öland

Öland er den nest største øya i Sverige og ligger i Östersjöen, øst om Småland. Sundet mellom Öland og fastlandet heter Kalmarsund. Öland ligger i Kalmar län og i Götaland.

Ölands berggrunn består hovedsakelig av kalk, og i vest finner man alunskifer (<http://sv.wikipedia.org/wiki/%C3%96land>). Dette betyr at det er relativt gode bevaringsforhold for beifunn.

Skedemosse ligger omtrent midt på Öland og ligger i tre sokner, Köpinge, Brädsätra og Gårdslösa (Hagberg: 1967a:79-82). Skedemosse er kjent som en av Sveriges våtmarksdepoter.

ÖLANDS SOKNER

etter: Sjöberg 1987

Fig.1. Ölands sokner (etter Sjöberg et al 1987)

2. Praktiske funksjoner

Under praktiske funksjoner lager jeg en gjennomgang av hvilke praktiske funksjoner jeg anser at finnes, dette er tatt fra analogier fra flere deler av verden og fra flere tidsaldre. Det finnes en kort presentasjon av hvilken tid og hvor analogien kommer fra under hvert bruksområde. Noen av de praktiske funksjonene kommer ikke fra analogier, men fra mine egne tanker om hvilke bruksområder hunder kan ha hatt i jernalderen.

2.1 Forklaring

Med praktiske funksjoner mener jeg funksjoner som har med dagligliv og arbeid å gjøre, det profane. At hunden kan defineres som en gjenstand, f.eks. luksusvare, inngår også i denne funksjonen. Et eksempel på en luksusvare kan være myndehunder.

2.2 Mulige funksjoner i forhistorisk og historisk tid

a) som mat (Ellen 1999:63, Olsen 2000:71, Schwartzs 2000:224, Crockford 2000:302-303, Herbin-Harbin 2000: 119)

Det finnes flere steder der man har spist hunder, og dette virker å ha inntruffet for rundt 5000 år siden (Crockford 2000:302-303). En liten hundetype som ikke kan bjeffe, funnet i Mellom-Amerika under Mayakulturen (550-850 e.Kr.) kan ha vært beregnet som mat, selv om dette kan være en tvilsom tolkning (Schwartzs 2000:224). Man har funnet slakte- og kuttmerker på hundebein fra sen jernalder på et funnsted i Levroux i Frankrike (Herbin-Harbin 2000:119). I Kina og i andre land i Asia spiser man fremdeles hundekjøtt.

b) for pelsens skyld (Olsen 2000:71, Crockford 2000:303, Koop et al 2000:272)

En spisshundliknende "ullhund", også kalt Clallam-Indian dog, ble holdt for pelsens skyld i Britisk Columbia, Canada til California og øst mot de store steppene i Nord-Amerika og ble ansett som utdødd i 1858. Denne hundens pels har det blitt sagt at ble brukt til å veve tepper og liknende med (Koop et al 2000:272, Crockford 2000:303).

c) jakthunder (Olsen 2000:71, Crockford 2000:302-303)

Man antar at man har hatt hunder som jakthunder helt fra begynnelsen (det finnes det ikke arkeologiske bevis for dette enda) og helt frem til i dag (Crockford 2000:302-303).

d) vakthund for mennesker, tamdyr og eiendom (Olsen 2000:71, 87)

I dag bruker man hunder som vakthunder og man kan tenke seg at dette har blitt gjort like lenge som mennesker har hatt hunder og eiendommer. I et vedisk hymne finner man referanser til vakthunder i hjemmet (Olsen 2000:87).

e) militærhund (Olsen 2000:71)

I dag bruker man hunder i militæret og det er jo tenkbart at man kan ha gjort det i jernalderen også. I romerske fort har man funnet hundeben av hunder i forskjellige størrelser, på bakgrunn av dette er det mulig at hundene kan ha blitt brukt som militærhund (Cram 2000:174).

f) trekkhund for slede, pakker o.l og kløvhund (Olsen 2000:71, Crockford 2000:302-303)

Etnologiske kilder fra Nord-Amerika viser at man har brukt hunder som pakk-og trekkdyr siden kontakten med Europa og det er tenkbart at dette er en eldre foreteelse (Crockford 2000:302-303).

g) selskapshund og som følgesvenn (Olsen 2000:71, Handley 2000:205)

Dette kan være den eldste funksjonen hunden kan ha hatt, men siden man ikke kan lese tankene til menneskene i fortiden er det vanskelig å vite om dette var grunnen til at hunden ble domestisert. I dag er hundens utvilsomt største rolle å være et dyr som holder menneskene med selskap.

h) åtseleter og pariahund (Ellen 1999:63, Coppinger 2001)

Dette er nok en gang en av de eldste formene for hundehold, om en kan kalle det for hundehold. Hunder som har oppholdt seg i nærheten av menneskenes bosetninger og som ofte stjal eller renser opp mat som menneskene hadde på sine boplasser. Disse hundene ble sikkert jaget bort eller drept av menneskene, men noen hunder kan man ha ønsket å hatt i nabolaget for å rense opp råtnende dyrekadaver og søppel (Coppinger 2001).

i) handelsvare (Cram 2000:171)

Fine jakthunder eller "Toydogs" kan man jo tenke seg at man har solgt, kjøpt og byttet med andre mennesker. Ikke nødvendigvis har man gjort dette over større avstander, men lokal handel/bytte er mer tenkbart.

j) avl (Ellen 1999:64, Bartosiewicz 2000:186, Cram 2000:171)

Det kan være vanskelig å vite om man har brukt hunder til avl. Man kan jo ha hatt hunder bare for å ha hunder, men en form for ubevisst avl må jo ha pågått. Når man tenker på størrelseforskjellen mellom hundene i jernalderen kan man jo tenke seg at man har valgt ut hunder etter visse kriterier og at disse hundene har formert seg under kontroll (Bartosiewicz 2000:186).

k) lokkedyr (Crockford 2000:308, 310)

Pliny (23-79 e.Kr.) skriver at gallerne brukte å binde hundetisper til trær slik at de kunne parre seg med ulvehanner. Dette finnes også hos inuitter og indianere på de Nord-Amerikanske slettene (Crockford 2000:308).

l) luksusvare (Cram 2000:171, von Moczinsky 2001:3)

"Toydogs", eller små lekehunder kan ha vært luksusprodukter fra Romerriket på samme måte som keramikk og liknende luksusprodukter (Cram 2000:171). Myndehunder har ofte blitt funnet i høystatusgraver og kan derfor også ha vært ansett som et luksusprodukt, myndehundene var ofte brukt som jakthunder (von Moczinsky 2001:3).

m) kamphund

Det finnes kamphunder i dag og man kan jo tenke seg at dette er en gammel foreteelse. Det finnes ikke belegg for dette i Skandinavia, men det er jo en mulighet. Artikler om kamphunder dukker ofte opp i media, men det er vanskelig å finne referanser til dette.

n) gjeterhund (Ellen 1999:62, Olsen 2000:71)

I dag bruker man hunder som gjeterhunder og har gjort dette i lang tid. Det er ukjent hvor lenge mennesker har brukt hunder til dette, men man kan anta at man har brukt dem som gjeterhunder helt siden den første gangen man oppdaget at hunder kunne ha egenskaper som gjorde at de kunne styre og passe på buskapen.

o) Psykisk velvære

I dag bruker man hunder til selskap og psykisk velvære for gamle, unge og syke mennesker. Det er vanskelig å finne referanser når det gjelder hunder som en kilde til psykisk velvære.

3. Religiøse/rituelle funksjoner

Det finnes en mengde religiøse/rituelle bruksområder hunder kan ha hatt i jernalderen, mulighetene er mange og jeg har valgt ut noen funksjoner som kan virke rimelige. Alle funksjonene kommer fra etnografiske analogier og jeg forklarer hvor analogiene kommer fra og fra hvilken tid.

3.1 Forklaring

Religiøse/rituelle funksjoner er funksjoner som har en overnaturlig forklaringsmodell eller innebærer en rituell eller sakral handling. "Hundeoffer" i Skedemosse kan være et eksempel på dette.

3.2 Mulige funksjoner

a) en metaforisk representasjon av de funksjonene hunden kan ha hatt når den levde (Olsen 2000:71)
Hunden kan være med i graven for å representere det bruksområdet den hadde når den levde (Olsen 2000:71)

b) som et erstatningsdyr i graver, både for ville dyr og mennesker (Schwartz 2000:224)
I Mayakulturen har hunder i graver blitt tolket som en erstatning for ville rovdyr og på rovdyløse karibiske øyer som en erstatning for jaguarer. Disse dyrene var kraftige symboler (Schwartz 2000:224).

c) som det tamme og kjente (Schwartz 2000:221, 223)
Fremstillinger av hunder fra Mississippikulturen i Tennessee (1100-1500 e.Kr.) portretterer hunden som det tamme og det kjente (Schwartz 2000:221), det samme er hundene ofte fremstillet som i Mayakulturen også (Schwartz 2000:223).

d) guider i underverdenen (Schwartz 2000:223, 224, Räf 1999:40, Räf 2001:36)
I Mayakulturen og Mississippikulturen er hundene også guider i underverdenen (Schwartz 2000: 223, 224). I sjamanisme er hunder også regnet som guider i underverdenen (Räf 1990:40, Räf 2001:36).

e) som en bro mellom natur og kultur (Schwartz 2000:223)
I Mayakulturen opptrådte hundene som en bro mellom natur og kultur (Schwartz 2000:223).

f) som et fruktbarhetssymbol (Ellen 1999:65, Schwartz 2000:223)
Hundene i Mayakulturen var også assosiert med Den Unge Maisguden og er kjent som Den Første Faren og er dermed et fruktbarhetssymbol (Schwartz 2000:223)

g) statussymbol (Azua 2000:197-198)
En hundetype kalt mexikansk hårløs hund ble i Mayakulturen har det foreslått at hunden ble foretrukket av eliten eller at hunden bare kunne brukes i spesielle tilfeller eller til spesielle seremonier (Azua 2000:197.198).

h) offer (Azua 2000:197, Olsen 2000:71, 77)

Spesielle hundetyper som det ikke finnes mange av, som den hårløse mexikanske hunden, kan ha vært tenkt som et offer (Azua 2000:197). Hunder funnet i hull inne i stolpehusene fra boplassen Botai i Kasakhstan, datert fra steinalder til jernalder (Olsen 2000:73-74), kan bety at de kan ha vært husoffer eller en annen form for offer (Olsen 2000:77).

i) som en gravvokter både for de levende og de døde (Räf 1999, Räf 2001:36, Nationalencyklopedin) I gresk og norrøn mytologi er det hunder som vokter inn-og utgangen til dødsriket, Kerberus og Garm (Nationalencyklopedin).

j) hunder som åndedyr til mennesker av høy rang, nobiliteten (Schwartz 2000:223)

Hunder i Mayakulturens kunst fremstilt ved tegnet for vei og det er dette som gjør at de tolkes som åndedyr til nobiliteten (Schwartz 2000:223).

4. Andre funksjoner

Det kan finnes flere funksjoner som vi ikke kjenner til i dag, og her gir jeg en forklaring til hvorfor det kan være slik.

4.1 Forklaring

Finnes det da en tredje gruppe av funksjoner? En gruppe av funksjoner som vi ikke kan "se", på grunn av tidsmessige og kulturelle forskjeller? Dette er vanskelig å svare på, men jeg velger å kalle denne gruppen andre funksjoner.

4.2 Mulige funksjoner

Det er vanskelig å tenke seg andre funksjoner enn de under praktiske funksjoner og religiøse/rituelle funksjoner. Siden menneskene nå i dag kanskje ser like ut som menneskene i jernalderen, har man ikke tenkt på den samme måten og andre funksjoner hunden kan ha hatt har rett og slett blitt borte igjennom tidsalderne og vår antatte forbedring fra vår usiviliserte og skitne fortid.

5. Analyse

Hva kan man så finne ut om hva man har brukt hundene i jernalderen til? Her analyserer jeg stoffet jeg har studert for å få svar på mine hovedhypoteser. Hovedhypotesene er om hunder har hatt praktiske, religiøse/rituelle eller andre funksjoner i jernalderen? Jeg går igjennom og forklarer materialet jeg har brukt.

5.1 Bearbeiding

Det er flere ting man må ta hensyn til når man skal finne ut hvilke funksjoner hunder kan ha hatt. Det arkeologiske materialet, hvilken kontekst er hundebena funnet i og hva kan man tolke ut i fra dette? Det osteologiske materialet, selve hundebena og andre dyre- og menneskebein som kan ha betydning for hvordan man tolker materialet. Hvilke funksjoner kan hunder ha hatt i jernalderen, etnologiske analogier. Jernalderperioden, gravform og hvilken orientering graven har hatt legger også til noe som kan forklare hva man kan ha brukt hundene til. Jeg har ikke tatt med boplasser eller borganlegg som f.eks. Eketorp i studien.

Ifølge materialet i tabellene ser det ut som det ca er funnet femtiseks hunder i graver på Öland. Som tidligere nevnt behøver ikke dette å bety at det kun er begravd femtiseks hunder på Öland, det er ikke umulig at det har vært flere. Man har ikke gravd ut hele Öland, men man har funnet svært mange fortidsminner, og dette gir et lite bilde av hvor mye hunden har betydd her. I Skedemosse finnes det syv hunder i benmaterialet, dette har man regnet ut ved hjelp av MIND/MNI (Boessneck 1968:4). Regner man sammen våtmarksfunnene og gravene så er det totalt ca. sekstitre hunder som har blitt funnet på Öland, legger man til boplasser og borganlegg så kommer man opp i et større antall hunder.

Tabell 1 behandler konteksten hundebena har blitt funnet i, tabell 2 behandler selve kroppen til hunden og funnomstendigheter. I tabell 3 har jeg godt igjennom hvilke perioder som man finner graver med hundebena i, og tabell 4 behandler jeg hvilke typer av graver man har funnet hunder i. I tabell 5 og 6 har jeg konsentrert meg om hvilke hundedeler man finner i gravene og hvilken retning gravene med hunder var orientert i. Hvilke andre dyr som man har funnet i Skedemosse og hvilke dyr som er begravet i samme grav som hundene kommer fram i tabell 7 og 8. Tabell 9 behandler hvilke typer av dyr og antall dyr man finner i Skedemosse med gnagemerker av hund (under dyrebein med gnagemerker av hund). Hvilke typer av gjenstander man har funnet i samme graver som hundene, har blitt behandlet i tabell 10. Tabell 12 berører relasjonen mellom kjønn og hunder, om det finnes et skille mellom menn, kvinner og barn som har blitt begravet sammen med hunder?

Tabell 1. Gjenstander, gravformer og funnkombinasjoner

Tabell 1					
Gravform	Gjenstander	Funnr.	Sokn og funnsted	Datering	Referanser
Røys med brannlag kvinne, adult Kan dette være en båtgrav, på grunn av alle naglene?	Dobbeltbøyd kantbeslag av bronse, rektangulært beslag av bronse, torshammer, synål av jern, fire halvsirkelformede søljer, rund sølje av jern, syv stk hengeblekk med reimfester, tretten stk hengeblekk med reimfester, to tungeformede jernfragmenter, tre runde beslag av jern, rektangulært beslag av jern, fire stk beslagfragment av jern, dragkrok av jern, fem stk brodder av jern, kramper av jern- en hel og ni fragment av en større eller mindre, ring av jern, to stk merler av jern, ca firehundre nagler og spiker av jern, løkker av jern, ti stk jernfragment, en perle av sølvfoliert glass og en av karneol.	Fornl:59 Anl.4 SHM 25840	Köpinge Klinta by	Vikingtid	Sjöberg et al 1987:59-62, 112-113
Røys, hellekiste NNØ-SSV orientering	oval spenne av bronse med dyreornamentikk, spissoval spenne av bronse med dyreornamentikk, bøyd bronsefragment, pinsett av jern, to ringer av jern, kniv av jern, tre stk jernfragmenter, perle av gullfoliert glass, seks perler av glass, rav, bronse, glassfluss, nålehus av ben, leirekar	Fornl: 103 Anl. 1 Raå inv 6693/68	Köpinge N Hässleby	Vikingtid	Sjöberg et al 1987: 73-79, 126
stensetting, hellekiste NNV orientering	enegget kortsverd av jern, sølje av jern i to deler, fire stk sverdslirebeslag av jern	Fornl: 103 Anl 7 Raå inv 6693/68	Köpinge N Hässleby	eldre romersk	Sjöberg et al 1987:73-79, 126-129
Stensetting med brannlag	et lite sylindrisk leirekar	Fornl: 107 Anl 1 (1956) SHM 21788	Köpinge N Hässleby	Vikingtid	Sjöberg et al 1987: 73-79, 132
stensetting, hellekiste to individer adult mann og et barn NNØ orientering	fingerring av bronse, to bæreringer av bronse, 26 nagler av bronse, bronseblekk, spydspiss av jern, to sporer av jern.	Fornl: 146	Köpinge Övre Vannberga	yngre rom/ folkevandrin- stid	Sjöberg et al 1987: 83-85, 132-133
Stensetting, branngrup adult	to stk reimbeslag av bronse, oval sølje av bronse, liten oval sølje av bronse, reimpløper av bronse, 150 g keramikk	Fornl: 172 SHM 28965	Räpplinge Hagmanstorp	Folke- vandringstid	Sjöberg et al 1987: 160-161, 168
Røys		SHM 12321	Räpplinge, Tomteby	?	Sjöberg et al 1987: 164
Røys Mann 35-45	skjoldbule av bronse, spydspiss av jern, doppsko til spydskaft av jern	Fornl: 24 privat samling Siv Andersson, Sandby, Egby	Egby Röråkeren, Sandby	yngre rom	Sjöberg et al 1987: 194, 197
stensetting, brannlag, gravgrop med skjelett kvinne adult adult "Søppelgrop" trenger slett ikke være en søppelgrop på grunn av mynten.	"Pakning" : pryl av jern med et rektangulært tverrsnitt, fragment av jernkniv, et førtitall av jern-fragmenter bl.a deler av kniver og sigder, nagler og naglebrikker "Søppelgrop" : sølvdenar slått for Trajanus 98 e. Kr, fragment av jernsigd, pryl av jern med rektangulært tverrsnitt, to biter keramikk, jernfragment, hartstetting Branngrav : fibula av bronse, ringformet glassperle Skjelettgrav : Bronsefibula, reimbeslag av bronse, seks jernfragment av muligens nåler eller pryl	Fornl: 124 Anl 20 SHM 31241	Gärdslösa Sörby	C14, 100 e.Kr	Sjöberg et al 1987: 329-338, 383-384
Hellekiste N-S orientering Mann 25-35	leirekar, kantbeslag av jern til sverdskjede, fire stk jernfragment, kniv av jern, gullring, to sporer av jern med tekstilrester rustet fast, lansettformet lansespiss av jern, spydspiss av jern med et fastrustet treskaft	Fornl: 73 SHM 14145b	Glömminge Ryd 28	yngre rom	Hagberg et al 1991: 60-61, 99-102

Tabell 1					
Gravform	Gjenstander	Funnr.	Sokn og funnsted	Datering	Referanser
fragmenter av hundeben spredt over hele Fortidslevning 111, Ca 35 anlegg	fragmenter av hundeben spredt over hele Fortidslevning 111, ca 35 anlegg	Fornl: 111 SHM 31 890	Glömminge Hässlebybrottet	eldre rom- yngre rom	Hagberg et al 1991: 76-69, 114-142
stensetting, hellekiste NNØ-SSV orientering brente ben av mann	sølje av jern, reimbeslag av bronse, kniv av jern med trådfragmenter rustet fat, jerntein-eller pryl?, belte- beslag av bronse i fem deler, sølje av bronse, keramikk, sylindrisk ravperle	Fornl: 13 Anl 14.1 SHM 30587	Algutsrum NV om Algutsrums by	eldre rom	Hagberg et al 1991: 164-167, 161-183
Røys, hellekiste tre sekundære brannlag NB! Anlegget har vært i bruk siden steinalderen 16 individer	parallellhugget pilspiss av flint, to flintavslag, bronse- pinsett med innbøyde lepper, to seltenner, en hundetann som var gjennomhullet, pilspiss av jern, grønt glass- fragment, trapesformet bryn av sandsten, et førtitalls perler av glassfluss, to ravperler, dobbelbrettet bronse- fragment, rektangulært jernfragment med en bronsenagl, lansespiss av jern, keramikkfragment, keramikkbiter, ring av glass, rektangulær naglebrikke av jern, fire stk jern- fragment, beslag av jern	Fornl: 13 Anl 13 SHM 30587	Algutsrum NV om Algutsrums by	eldre rom	Hagberg et al 1991: 167, 180-181
rektangulær stensetting med tre branngraver Sørlige brannlag nordlige brannlag NV branngrup	S brannlag: perle av glass, to perler av glassfluss, ti stk jernfragment, bronsering, naglebrikke av jern, et tyvetall spiker og nagler av jern, nagl med naglebrikke av jern, ildskadet isbrodd av jern, et hundretall jernfragmenter, fem stk vekter av jern og bronse N brannlag: perle av glassfluss, glassperle, rektangulært benfragment, bronseblekk og bronsefragment, jernkniv, to isbrodder av jern, miniatyrkniv av jern, selkrok av jern, meisel av flint NV branngrup: bronsefragment, perle av bronse, fragment av bronsebånd, bronsefragment og et titall smeltede bronsefragment	Fornl: 53 Anl 4 SHM 29352	Långlös V om Folkes- lunda by	Vikingtid	Hagberg et al 1991: 291, 306-307
stensetting, brannlag mannsgrav	tre perler av glassfluss, en perle av halvt glass, en melonformet perle av halvt glass og en åttekantet perle av bergkrystall, jernsølje, fire jernspiker, et jernfragment, jernnagle og jernnaglebrikke, skiveformet vekt av jern, to stk kamfragment av ben, hekte av bronse, fragmentarisk isbrodd av jern, bronseblekk i tre fragmenter, bronseanhang (hånge), keramikk, gråblå flintavslag	Fornl: 53 Anl 8 SHM 29352	Långlös V om Folkes- lunda by	Vikingtid	Hagberg et al 1991: 291, 308
rektangulær stensetting, brannlag	kniv av jern, tre perler av glassfluss, hank og to merler av jern, sølvmynt- slått 942/43 e.Kr for Nuh ibn Nasr, sammenpresset og ildskadet jernblekk, meisel av flint, ildskadede jernfragmenter	Fornl: 53 Anl 24 SHM 29352	Långlös V om Folkes- lunda by	Vikingtid	Hagberg et al 1991: 292, 312-313
Stensetting, brannlag	firesidet jerntein, keramikk	Fornl: 85 SHM 22274	Runstens Spjulkrum	eldre jernalder	Hagberg et al 1991: 354, 356
Stensetting, hellekiste halveis plyndret Mann 60 og et barn	reimbeslag av bronse og tinn, reimbeslag av bronse, seksten dobbelknapper av bronse, korrodert og fragmentarisk jerngjenstand med spor av harts eller tre, nål(?) av jern	Fornl: 50 Anl 3 SHM 27513	Norra Möckleby V om Norra Möckleby kirke	før rom/ eldre rom	Hagberg et al 1991: 395-397, 413
hellekiste NNO- SSV orientering to skjeletter, men et ufullstendig en mann	Tveegget sverd av jern, doppsko av jern og bronse, sølje av jern, keramikk, hartstetting	Fornl: 43 Grav 9 SHM 12142	Mörbylånga gravfelt mellom Bengtstorp Bårby	eldre rom	Hagberg et al 1996: 75-77, 97-98
Hellekiste N-S orientering Kvinne 30-40 år og et barneskjelett og et hundeskjelett ved hodet, under dette et kvinne- skjelett 25-30 år.	To agraaffknapper av bronse, keramikkbiter, flintavslag	Fornl: 43 Grav 16 SHM 12817	Mörbylånga gravfelt mellom Bengtstorp Bårby	romersk jernalder	Hagberg et al 1996: 75-77, 106-107
skadet hellekiste med skjelettresten N-S orientering?		Fornl: 72 Anl 2	Kastlösa Bjärby		Hagberg et al 1996: 151-153
Gravrop V-Ø orientering skjelettgrav, trolig omgitt av en trekiste, kullflekker ved ekstremitetene, på den nordlige siden et hunde- skjelett	jernkniv, jerngjenstand, jernspiker- noen med trerester, bryn av skifer? Med opphengningshull	Fornl: 72 Anl 6 SHM 16797	Kastlösa Bjärby	Vikingtid	Hagberg et al 1996: 156, 174

Tabell 1					
Gravform	Gjenstander	Funnr.	Sokn og funnsted	Datering	Referanser
Hellekiste NNO- SSV orientering to skjeletter hundeskjelett i nordlige del	bronsebånd, nesten kvadratisk løkke (ögla) av jern, skadet og asymmetrisk krumkniv av jern, ølandskrukke (leirekar), leireklining.	Fornl: 72 Anl 9 SHM 16797	Kastlösa Bjärby	eldre rom	Hagberg et al 1996: 156, 174
Røys, båtgrav med ubrente skjelett NØ-SV orientering	to beslag av forgyllt bronse med dyreornamentikk, fem beslag av bronse, tre beslag av jern, bissel av jern med to store ringer, to stk bissel av jern med reimbeslag, ring, bitt og lenke av jern, bissel av jern med lenker og reimbeslag, to bronseblekk, et fragmentert bronseblekk, 200 båtnagler av jern, bronsefragment, to jernfragment- et med tøyrester, jernnagler, holkbeslag av sølv til sverd med båndformede dyr, hundelenke av jern dekket med tøy og festet til hundehalsband, hundelenke av jern med reimbeslag i den ene enden, fragmentert kam av ben, fem bronseknapper, ornert bronseblekk, knivfragment av jern, fire nagler av jern, naglehode av forgyllt bronse, tre glassperler, reimbeslag av forgyllt bronse med dyreornamentikk, skjoldbeslag med dyreornamentikk, håndtein av jern, fragmentert sverdhjalte av bronse med dyreornamentikk, sølje av jern som kan ha tilhørt hundelenkene, sølje og beslag av jern, to tangefragmenter av jern. sländtrisse=håndtein?	Fornl: 104 SHM 22231	Böda Nabberör, Nabbelund	Vendeltid	Hagberg et al 2001: 33-35, 49-55
Rund stenkrets med brannlag	Skrinbeslag av jern, tre skrinhåndtak?, tre jernspiker, en glassflaske perle	Fornl: 77 Anl 257 SHM 21 617	Källa Vi Alvar	eldre jernalder	Hagberg et al 2001: 108-110, 128
gravgrop med omrørt skjelett	Bronsekule	Fornl: 77 Anl 330 SHM 21 617	Källa Vi Alvar	eldre jernalder	Hagberg et al 2001: 108-111, 132
Hellekiste, N-S orientering ødelagt Kvinnegrav?	perler av glassfluss	Fornl: 77 Anl 329 SHM 21 617	Källa Vi Alvar	romersk jernalder	Hagberg et al 2001: 108-111, 129
Hellekiste, N-S orientering Mannsgrav hund, fugl	Lansespiss av jern, spydspiss av jern, skjoldbule av jern med kantliste av sølv, skjoldhåndtak, beslag av bronse , kniv av jern	Fornl: 25 Anl 13 SHM 19765	Persnäs Gillberga	yngre rom	Hagberg et al 2001: 148-150, 162-163
Rund stensetting, brannlag Kvinnegrav?	Fingerring av gull, synål av bronse, tein av bronse, keramikk, ubrent kinntann av hund	Fornl: 25 Anl 7 SHM 21368	Persnäs Gillberga	yngre rom	Hagberg et al 2001: 148-150, 163
Hellekiste NNO- SSV orientering	Tveegget sverd av jern, skjoldbule av jern, skjoldhåndtak av jern, keramikk kanne.	Fornl: 74 KLM 22830	Persnäs Sandviken 1:33	yngre rom	Hagberg et al 2001: 159, 165-166
Hellekiste NNO- SSV orientering plyndret, skjelett forstyrret i SV lå det en hund	Fibula av bronse, fingerring av gull, sverdskjedebeslag, renneformet jerngjenstand med tøy rustet fast, åtte jernfragment av ulike former	Fornl: 33 Anl 1 Grav 7(8?) Grav 3(10?) SHM 25150	Smedby Hammarby sandtag	yngre rom	Hagberg et al 2001: 198-210, 222
Hellekiste, N-S orientering to skjelett på rygg, N om hodet skjelett av en hund	Ringspenne av bronse, kniv av jern, bryn av sandsten	SHM 22736 1941 Anl III	Smedby Lilla Smedby	Vikingtid	Hagberg et al 2001: 206-213, 226
Hellekiste, NNØ-SSV orientering Mann? 35-45 år Skjelett blandet med dyrebene nordlige del rasert	Ringformede beslag, sverdslirebeslag, hartstetting, leireklining, i den raserte nordlige delen en kniv av jern	SHM23981 1991:47:00 Anl 47	Smedby Lilla Smedby	romersk jernalder	Hagberg et al 2001: 206-216, 238-239
Hellekiste, to skjelett- en mann Ca 30 år og et barn ca 10 år mann lå på høyre side med bøyde knær og barnet lå ved mannens føtter	tre tannperler av hund og svin, flintavslag(flintsigd?), to bennåler.	Fornl: Anl 11 (S) SHM 23981	Smedby Lilla Smedby	eldre jernalder	Hagberg et al 2001: 217, 239
Hellekiste, skjelett NØ-SV orientering kaldmurt, mannsgrav	fingerring av gull, tveegget sverd av jern, lansespiss, to lanse- og spydspisser, spydspiss, skjoldbule, skjoldhåndtak, leirekrukke,	Fornl: Anl. A SHM 15756 -1916	Södra Möckleby Gårdstorp	yngre rom jernalder-	Hagberg et al 2001: 271, 285-286
Hellekiste, N-S orientering kaldmurt, mannsgrav	reimspenne, reimløper, sporer av jern, spydspiss, skjoldbule, tre jernspiker, jernfragment med tøyrester	Fornl: Anl C3 SHM 15756	Södra Möckleby Gårdstorp	romersk jernalder	Hagberg et al 2001: 271, 288

Tabell 2. Hundetyper og funnomstendigheter

Tabell 2								
Funnnummer	Sokn og funnsted	Datering	Individer	Hundetype	Størrelse	Referanser	Skjelett	Anmerkninger
Fornl:59 Annl.4	Köpinge, Klinta by	Vikingtid	Minst 1			Sjöberg et al 1987:59-61	deler	kvinnegrav, sammen med hest, ku, fugl og svin
Fornl: 103 Anl 1	Köpinge N Hässleby	Vikingtid	1			Sjöberg et al 1987: 73-79	hele	hundeskjelett utenfor kiste, sammen med hest, ku, får/geit, svin og katt
Fornl: 103 Anl 7	Köpinge N Hässleby	eldre romersk	1			Sjöberg et al 1987:73-79	hele	
Fornl: 107 Anl 1 (1956)	Köpinge N Hässleby	Vikingtid	2	1. Schæfer 2. Mastiff	1. stor 2: Mellomstor	Sjöberg et al 1987: 73-79	hele	1. S om grav, hodet N 2. NW om gravens sentrum
Fornl: 146	Köpinge, Övre Vannberga	yngre rom/ folkev.	Minst 1			Sjöberg et al 1987: 83-85	rester	plyndret og skadet. Sammen med hest, svin, ku, får/geit
Fornl: 172	Räpplinge Hagmanstorp	Folkevand- ringstid	Minst 2	1. Schæfer 2. mindre	stor, fullvoksen	Sjöberg et al 1987: 160-161	Fragment	Sammen med ku, svin, får/geit og
SHM 12321	Räpplinge Tomteby		Minst 1			Sjöberg et al 1987: 164	Fragment	Sammen med hest
Fornl: 24	Egby, Röråkeren, Sandby	yngre rom	Minst 1			Sjöberg et al 1987: 194	Fragment	Sammen med hest, ku og får
Fornl: 124 Anl 20	Gårdslösa	C14, 100 e.Kr	8 voksne 6 valper			Sjöberg et al 1987: 329-338	Fragment	Avvikende, begravning for de som ikke fortjener en grav
			24 hunder					
Fornl: 73	Glömminge Ryd 28	yngre rom	Minst 1			Hagberg et al 1991:60-61	deler	Hellekiste. N-S NØ, skjelett spredt
Fornl: 111	Glömminge Hässlebybrottet	eldre rom- yngre rom	Minst 1			Hagberg et al 1991:76-79	deler	i flere graver Matoffer eller symbol
Fornl: 13 Anl 14.1	Algutsrum, NV om Algutsrums by	eldre rom	Minst 1			Hagberg et al 1991:164-168	Skjelettrest	Hellekiste
Fornl: 13 Anl 13	Algutsrum, NV om Algutsrums by	eldre rom	Minst 1			Hagberg et al 1991:167		Sekundærgrav
Fornl: 53 Anl 4	Långlös, V om Folkeslunda by	Vikingtid	Minst 1			Hagberg et al 1991:291	Skjelettrest	Sammen med hest
Fornl: 53 Anl 8	Långlös, V om Folkeslunda by	Vikingtid	Minst 1			Hagberg et al 1991:291	Skjelettrest	Sammen med hest og får/geit
Fornl: 53 Anl 24	Långlös, V om Folkeslunda by	Vikingtid	Minst 1			Hagberg et al 1991:292	Skjelettrest	Sammen med hest/ku og fugl
Fornl: 85	Runstens Spjulkrum	eldre jernalder	Minst 1			Hagberg et al 1991:354	Tann	Sammen med hestetann og annen Hundetann. 1 hest, 1 hund
Fornl: 50 Anl 3	Norra Möckleby, Norra Möckleby kirke	før rom/ eldre rom	1			Hagberg et al 1991:395-397	Skjelett	Sammen med en 60-årig mann og et barneskjelett, fulgt med sin eier
			9 hunder					
Fornl: 43 Grav 9	Mörbylånga, gravfelt Bengtstorp - Bårby	eldre rom	2			Hagberg et al 1996:75-77	Helt	
Fornl: 43 Grav 16	Mörbylånga, gravfelt Bengtstorp - Bårby	romersk jernalder	1			Hagberg et al 1996:75-77	deler	Sammen med hest og fugl
Fornl: 72 Anl 2	Kastlösa Bjärby		1			Hagberg et al 1996:151-153	Helt	Sammen med får, hund og padde/frosk. Lagt inntil hellekiste
Fornl: 72 Anl 6	Kastlösa Bjärby	Vikingtid	1			Hagberg et al 1996:156	skjelett	Fugleben i Nordlige del av grav
Fornl: 72 Anl 9	Kastlösa Bjärby	eldre rom	1			Hagberg et al 1996:156	skjelett	
			6 hunder					

Tabell 2								
Funnnummer	Sokn og funnsted	Datering	Individer	Hundetype	Størrelse	Referanser	Skjelett	Anmerkninger
Fornl: 104	Böda Nabberör, Nabbe lund	Vendeltid	4		stor, kraftig	Hagberg et al 2001:33-35	Helt	1 og 2. midtskips med hundelenker 3. reling, N stavn 4. S stavn, lenket med jernkjede 1 m Sammen med hest, gris og får/geit Hagberg et al 2001:52 med hundelenker
Fornl: 77 Anl 257	Källa Vi Alvar	eldre jernalder	1			Hagberg et al 2001:108-110	Hælben	
Fornl: 77 Anl 330	Källa Vi Alvar	eldre jernalder	1			Hagberg et al 2001:108-111	Tann	
Fornl: 77 Anl 329	Källa Vi Alvar	romersk jernalder	1			Hagberg et al 2001:108-111	hele	Sammen med får?
Fornl: 25 Anl 13	Persnäs Gillberga	yngre rom	1			Hagberg et al 2001:148-150	deler	Sammen med fugl
Fornl: 25 Anl 7	Persnäs Gillberga	yngre rom	1			Hagberg et al 2001:148-150	Kinntann	Kinntann ubrent
Fornl: 74	Persnäs Sandviken 1:33	yngre rom	1		mellomstor	Hagberg et al 2001:159	rester	svært skjøre ben. Sammen med fugl og padde.
Fornl: 33 Anl 1 Grav 7(8?) Grav 3(10?)	Smedby Hammarby sandtag	yngre rom	2			Hagberg et al 2001:198-201	rester	i to graver. Blandet, er grav 8 egentlig grav 7. Er grav 3 egentlig Grav 10?
SHM 22736 1941	Smedby Lilla Smedby	Vikingtid	1		stor,	Hagberg et al 2001:206-213	Skjelett	
SHM23981 1991:47:00	Smedby Lilla Smedby	romersk jernalder	1			Hagberg et al 2001:206-216	Skjelett	Sammen med svin, får/geit og leireklining
Anl 11 (S)	Smedby Lilla Smedby	eldre jernalder	1			Hagberg et al 2001:217	3 tannperler	tre tannperler av hund og svin. Sammen med fugleben
5 A SHM 15756 -1916	Södra Möckleby Gårdstorp	romersk jernalder	1			Hagberg et al 2001:271	deler	
C3	Södra Möckleby Gårdstorp	romersk jernalder	1			Hagberg et al 2001:271	deler	sammen med jernspiker
			17 hunder					
	Gravfelt:	Antall hunder:	56 hunder					
104	Köpinge, Brädsåtra og Gårdslösa Skedemosse		1 ung			Hagberg 1967a: 79		3 hester, sau og fisk (gjedde)
947	Köpinge, Brädsåtra og Gårdslösa Skedemosse		2 voksne	sauehund		Hagberg 1967a: 82		
986	Köpinge, Brädsåtra og Gårdslösa Skedemosse		1 gammel	mastiff		Hagberg 1967a: 82	kranium og skjelett	
	Skedemosse	Antall hunder:	4 hunder					

5.1.1 Ulike perioder

Man har funnet hundebein i alle jernalderens perioder, men det er noen som trer tydeligere fram enn andre. Denne informasjonen kommer fra tabell 1, gjenstander, gravformer og funnkombinasjoner.

Hvilke tidspunkter ser det ut som har mest hundeleivninger i graver? Vikingtid med åtte graver og romersk jernalder (like mange i eldre som i yngre, seks der man ikke er helt sikker på om det er eldre eller yngre romersk jernalder det er snakk om), der man har datert tjue graver er det som skiller seg ut her. Hvorfor det kan en spørre seg? Hva er det som gjør at det er akkurat disse periodene der hundeleivninger trer så tydelig fram?

En ting som trer frem fra tabellen er at det er en forskjell mellom eldre og yngre jernalder, det er tjuefem graver fra eldre jernalder, men bare elve graver fra yngre jernalder. Antallet graver på Öland er sannsynligvis stort og i relasjon til dette er det ikke et særlig stort antall av graver med hunder i. Dette viser at graver med hunder i ikke er vanlige på Öland.

Tabell 3. Ulike perioder

Tabell 3	
Ulike perioder	
Periode	Antall
eldre jernalder	3
eldre jernalder – yngre jernalder	1
førromersk jernalder	1
romersk jernalder	4
eldre romersk jernalder	7
eldre romersk jernalder - yngre romersk jernalder	1
yngre romersk jernalder	7
yngre romersk jernalder - folkevandringstid	1
folkevandringstid	1
vendeltid	1
vikingtid	8
jernalder	2

5.1.2 Ulike typer graver

I hvilke typer av graver finner man da hundebein i? Det er nemlig ikke bare en type grav man finner hundebein i. man har funnet hundebein i forskjellige typer av graver. Hvilken type av grav den har blitt funnet i kan være viktig om man skal komme til hvilken funksjon hunden kan ha hatt. Denne informasjonen kommer fra tabell 1.

Det er mange forskjellige typer graver man har funnet hundeleivninger i på Öland og det er ingen spesiell type av grav som man kun finner hunder i. Gravformene er svært varierte, og det er en blanding mellom kremasjon og jordfestning. Det er imidlertid to gravformer som skiller seg ut, det er hellekister og brannlag.

Tabell 4. Ulike typer av graver

Tabell 4	
ulike typer av graver	
Gravtype	Antall
Hellekiste	20
Brannlag	11
Branngrop	2
Skjelettgrav	1
Røys	2
Branngrav	3
Skjelettgrav med trekiste	1
Båtgrav	1
Gravgrop	1

5.1.3 Hundebeinenes funnomstendigheter

Hundebeinenes funnomstendigheter er viktig å få med seg. Hvordan har beina blitt deponert eller gravlagt? Hundene i gravene kan være hele, halve eller det finnes kun fragmenter igjen. Hvilken retning man har funnet beina i kan også være viktig, men det virker ikke å være tilfelle her da det bare er en grav som skiller seg ut. Til hundebeina har jeg brukt tabell 2 og til graver med hundens orientering har jeg brukt tabell 1.

Hundebein i gravene

Det er bare sytten graver med hele hundebein, hvilke grunner er det til at i de førtiseks andre gravene er hundene i deler eller fragmenter? Det kan være mange svar til dette. Et svar er at det kan være den symbolske betydningen som er viktig. Et annet svar er at graven kan være forstyrret av plyndring, pløying eller andre former for ødeleggelse. Et tredje svar er at man kan ha ødelagt beinene med vilje for å oppnå et religiøst/rituelt innhold.

Tabell 5. Hundebeinenes funnomstendigheter i gravene på Öland.

Tabell 5	
Hunder i graver	
hundedeler	Antall
hele hunder	17
deler av hunder	15
spredt	1
hundetenner	3
hælben	1
perler av hundetenner	1
fragmenter av hunder	25

Graver med hunders orientering

Gravene med orientering kan ha en bestemt betydning, men i dette tilfellet virker ikke dette ha en så stor betydning. Jeg tar det med for å vise at jeg har tatt dette med i betraktningen om funksjon.

Graver med hunder i med orienteringer virker å hovedsakelig ligge Nord-Sør eller Nord nordøst- Sør sørvest. De fleste gravene med hunder i virker å følge dette prinsippet. Det er en grav som skiller seg ut og den ligger Vest-Øst. Dette er en skjelettbegraving i en trekiste. Uheldigvis er det femten graver med hunder i som det ikke finnes dokumentasjon på hvilke retninger de er orientert i. På bakgrunn av dette viker det ikke som at retningen på gravene spiller så stor rolle når det gjelder forekomsten av hundebein i graver.

Tabell 6. Graver med orientering

Tabell 6	
Gravenes Orientering	
Retning	Antall
N-S	8
NV	1
NNØ-SSV	7
NØ-SV	2
NNV	1
NNØ	1
V-Ø	1
Retning ukjent	15

5.1.4 Andre dyr som utmerker seg i graver eller som deponering sammen med hunder.

Dyrearter i Skedemosse

Hvilke andre dyr man har funnet sammen med hundebeina og hva kan disse dyrenes bein fortelle oss? Bein fra andre dyr kan gi en pekepinn på hvilken funksjon hunden kan ha hatt og om hvor mange eller hvor få hundebein man finner i forhold til andre dyrearter. Noen av disse dyreartene virker å finnes i Skedemosse på grunn av den naturlige forekomsten av disse dyreartene.

Var hunden et statusdyr sammen med hesten og fuglen (Olsen 2000:79, 87-89)? Selvfølgelig har det blitt funnet andre dyr i Skedemosse (Hagberg 1967b: 56, Boessneck 1968:4).

Man kan gjøre følgende fordeling av materialet, det finnes 269 tamme dyrearter (hund, hest, ku, geit, får, katt og tamsvin), ti ville dyrearter (villsvin, kronhjort, mår, oter, steinkobbe, spissmus og hare) og syv antatt naturlig forekommende dyr (vannspissmus, vånd og markmus).

De tamme dyreartene dominerer helt klart beinmaterialet i Skedemosse, dette kan være på grunn av mangel på ville dyrearter på Öland eller at det er de tamme dyreartene som har en spesiell betydning eller blitt deponert av kjente eller ukjente årsaker. Dyrene som kan være naturlig forekommende dyrearter trenger slett ikke å være fra samme tid som deponeringene.

Tabell 7. Andre dyr i Skedemosse

Tabell 7		
Andre dyr i Skedemosse		
Art	Antall ben	MIND/MNI
Hund (<i>Canis familiaris</i>)	342	7
Hest (<i>Equus caballus</i>)	7160	100
Ku (<i>Bos taurus</i>)	6610	80
Får/geit (<i>Ovis aries/Capra hircus</i>)	1572	
Geit (<i>Capra hircus</i>)	53	2946 5
Får (<i>Ovis aries</i>)	1321	60
Villsvin (<i>Sus scrofa</i>)	5	1
Katt (<i>Felis catus</i>)	6	2
Tamsvin (<i>Sus domesticus</i>)	805	15
Kronhjort (<i>Cervus elaphus</i>)	35	3
Mår (<i>Martes martes</i>)	1	1
Oter (<i>Lutra lutra</i>)	1	1
Steinkobbe (<i>Phoca vitulina</i>)	1	1
Pinnsvin (<i>Erinaceus europaeus</i>)	2	1
Vannspissmus (<i>Neomys fodiens</i>)	1	1
Hare (<i>Lepus timidus</i>)	7	2
Vånd (<i>Arvicola terrestris</i>)	22	4
Markmus (<i>Microtus oeconomicus</i>)	4	2
Ubestemt	4475	

Dyrearter i jernaldergraver på Öland

Generelt på Öland har det blitt funnet disse dyrebeinene i samme gravanlegg som hundebeinene. Disse dyrebeina kan hjelpe en til å forstå hvilken funksjon hunden kan ha hatt når man ser hvilke andre dyr man også har funnet i graver fra jernalderen. Dette er tatt fra tabell 2.

Hva kan så disse dyrebeina fortelle oss? Dyrebeina forteller hvilke dyr som man har funnet i samme graver som hunder og noen av disse beina kan en forvente seg å finne sammen med hunder. I likhet med Skedemosse er andre tamme dyrearter man finner i graver sammen med hunder på Öland. Man har funnet hest, ku, får/geit, katt, svin og fugl, noen av disse fugleartene trenger ikke å være tamfugler, men på grunn av manglende osteologiske bestemmelser er dette vanskelig å avgjøre. To padder eller frosker har også blitt funnet i graver, dette kan derimot være naturlige forekomster og trenger ikke å være fra samme tidsalder. Tilslutt har man funnet en gjedde i en grav med hunder i.

Det virker som at hest og hund er oftest gravlagt sammen, etterfulgt av hund og får/geit. Disse virker å være dyr som har en kobling. Spesielt hund og hest. Etter dette kommer det hund og fugl og hund og svin. Disse dyrene virker å ha vært like viktige. Til slutt har man hund og ku, denne koblingen virker å være mindre viktig. Den ene katten som har blitt funnet sammen med en hund kan bety at denne graven er en høystatusgrav, da katten var svært uvanlig på Öland i jernalderen.

Tabell 8. Andre dyr i graver på Öland

Tabell 8	
Andre arter i gravene med hunder i på Öland	
Art	Antall
Hund (<i>Canis familiaris</i>)	56
Hest (<i>Equus caballus</i>)	11
Ku (<i>Bos taurus</i>)	5
Får/geit (<i>Ovis aries/Capra hircus</i>)	9
Frosk/padde (<i>Bufo bufo</i>)	2
Fugl (<i>Aves</i>)	6
Svin (<i>Sus scrofa</i>)	6
Katt (<i>Felis catus</i>)	1
Fisk (Pisces), gjedde (<i>Esox lucius</i>)	1

5.1.5 Hunderelaterte gjenstander og hva de kan fortelle

Det eneste jeg ser som man kan kalle hundeutstyr, kommer fra en grav, (i tabell 1 nr.24). Her er det snakk om hundelenker og en kjetting som en av de fire hundene har blitt bundet fast med (til en båt). Disse hundelenkene kan sees i Hagberg et al 2001:52 og numrene er 42 og 43.

5.1.6 Dyrebein med gnagemerker av hund

I offermyren Skedemosse finner man også noen bein med spor etter gnaging. Disse gnagemerkene har blitt tolket til å være laget av hunder (Hagberg 1967a: 81).

Gnagemerkene hundene har laget på disse beinene indikerer at de har fått eller stjålet disse beina hos sine "eiere" og dette kan ha både en religiøs/rituell betydning eller en praktisk betydning. De beinene som man har identifisert gnagemerker på er kun fire, tre hestebein og et sauebein (lam), dette kan jo ikke sies å være representativt for hele Öland, men det kan være noe å tenke på. Denne informasjonen kommer fra tabell 9.

Tabell 9. Gnagemerker

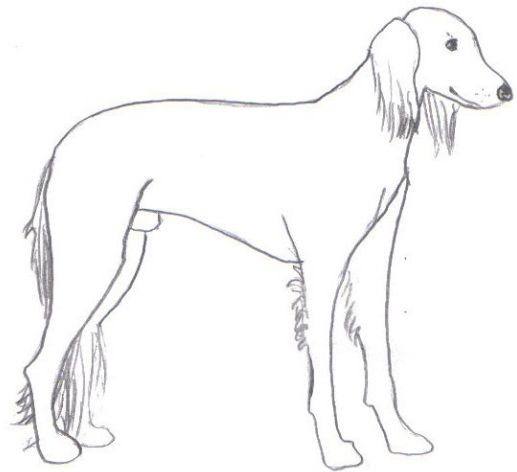
Tabell 9	Gnagemerker					
Nr	Sted	Sokn	datering	art	antall	referanse
171	Skedemosse	Köpinge, Brädsätra og Gärdslösa	romersk jernalder?	hest	1	Hagberg 1967a: 81
202	Skedemosse	Köpinge, Brädsätra og Gärdslösa	romersk jernalder?	hest	1	Hagberg 1967a: 81
271	Skedemosse	Köpinge, Brädsätra og Gärdslösa	romersk jernalder?	hest	1	Hagberg 1967a: 81
371	Skedemosse	Köpinge, Brädsätra og Gärdslösa	romersk jernalder?	sau (lam)	1	Hagberg 1967a: 81
				totalt:	4	

5.1.7 Hundetyper

Hva er det som utmerker hundetypene i forhistorisk tid? I år 3000 BP dukker hundetyper man kan skille fra hverandre opp, men det finnes beskrivninger av hundetyper fra Kina og Egypt(Crockford 2000:303). Det jeg kan se er at det er fire hovedtyper av hunder (von Moczinsky 2001:3, Bartosiewicz: 2000:186). Disse fire hovedtypene er forskjellige hunder med varierende temperament og forskjellige bruksområder eller funksjoner, noen ganger kan jo disse bruksområdene gripe inn i hverandre og det behøver slett ikke være helt åpenlyst hvilke av bruksområdene som er den eller de som stemmer. Det er vanskelig å gå fra form og størrelse til bruksområde, men det er jo mulig.

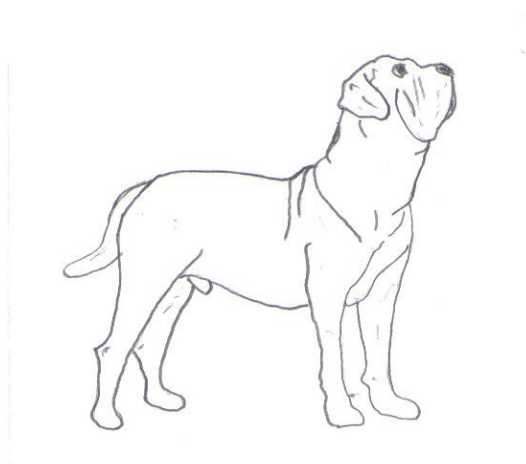
i) Slank og elegant myndehundtype (von Moczinsky 2001:3)

Fig.2. Myndehundtype (etter Taylor 1990:50-51)

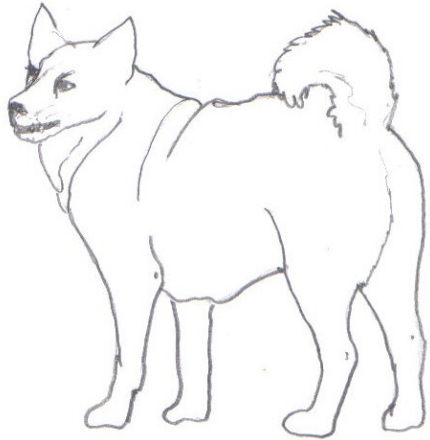
ii) Stor og kraftfull mastifftype(von Moczinsky 2001:3)

Fig.3. Mastifftype(etter Taylor 1990: 158-159)

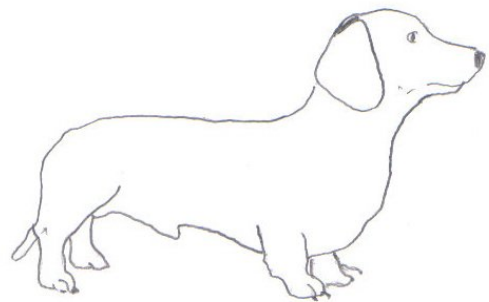
iii) Ulvelignende spisskunder (von Moczinsky 2001:3)

Fig.4. Spisskundertype(etter Taylor 1990: 38-39)

iv) Liten kundertype (ofte kalt "toydogs") (Bartosiewicz: 2000:186, Cram 2000:171)

Fig.5. Liten kundertype (etter Taylor 1990: 221)

Type i), ii) og iii) er de eldste kundertypene man kjenner til (von Moczinsky 2001:3), men i løpet av jernalderen kommer det mindre og større kundertyper til, iv) (Bartosiewicz: 2000:186, Cram 2000:171). Dette kan tyde på at man ville ha større og mindre kunder til spesielle foreteelser. En liten kunder kan komme til på steder en stor kunder ikke kan komme til og en stor kunder kan brukes til andre ting igjen. Når det gjelder hvilke funksjoner disse kunderene kan ha hatt må man ikke bare se på størrelser, men prøve å se på andre elementer og funnkontekst.

Hvilke kundertyper egner seg til de praktiske funksjonene?

- a) For kundertyper som egner seg som mat har ikke størrelse og grovhet noe å si
- b) Hos en kundertype som er beregnet som pels har ikke størrelser og grovhet noen rolle å spille.
- c) Jaktkunder kan være både store og små, slanke og grove.
- d) En vaktkunder bør vel ikke være for liten og kan gjerne være av en grov type.
- e), f), m) og n) Militærkunder, trekk-og kløvkunder, kamkunder og gjeterkunder bør heller ikke være

for små og av en grov type.

g) og o) Selskaphunder og hunder som en årsak til psykisk velvære kan være i alle størrelser og grovheter

h) Åtseletende hunder kan være i alle former og varianter.

i) Hunden som handelsvare har ingen begrensning i størrelse og grovhet.

j) Når det gjelder hunden som et avlsdyr er det kriterier som menneskene bestemmer som er gjeldene.

k) Det er ikke størrelse og grovhet som er viktig om man tenker på hunder som et lokkedyr, kriteriet er ei tipse i brunst.

l) Hunden som et luksusprodukt tilsier at det er en avvikende form eller farge som kan ha vært viktig.

5.1.8 Generelt om hundetypene fra Skedemosse

Det er flere ting man kan si om hundebainene fra Skedemosse. De virker å ha vært av en kraftig rase, nesten sauehunder og bainene er ikke splittet med tanke på marg eller liknende (Hagberg 1967b:59).

5.1.9 Generelt om hundetypene fra Öland

Hundetypene i andre deler av Öland virker å være litt flere, som en mastiff, som en schæfer (er det dette som menes når det står sauehund?) og en noe mindre. Disse hundene er store eller mellomstore hunder og mastiffypen er betegnet som kraftig.

5.1.10 Jaktformer med hund

Det finnes flere måter å jakte med hunder på. Det finnes fuglejakt og øvrig jakt med hund.

Stående fuglehunder: Hunden står helt stille når den lukter fuglen for å så få fuglene til å reise seg slik at jegeren har mulighet til å drepe fuglen (http://www.njff.no/portal/page/portal/njff/artikkel?displatpage=TRUE&element_id=67322).

Skjellende fuglehunder: Hunden skremmer fugler opp i trær og jegeren kan snike seg inn og ta fuglen av dage (http://www.njff.no/portal/page/portal/njff/artikkel?displatpage=TRUE&element_id=67322).

Støtende hunder: Hunden støter opp fuglen slik at jegeren kan avlive fuglen. Med andre former for jaktbytte skal hunden sette fart på viltet slik at jegeren kan ekspedere viltet(http://www.njff.no/portal/page/portal/njff/artikkel?displatpage=TRUE&element_id=67322) .

Drivende hunder: Hunden eller hundene får viltet til å løpe fremfor seg (http://www.njff.no/portal/page/portal/njff/artikkel?displatpage=TRUE&element_id=67322).

Hijakt: Det finnes to former for hijakt, den første er at hunden skal holde byttet i hiet til jegeren kommer og den andre typen er at hunden skal jage byttet ut av hulen til jegeren får felt det (http://www.njff.no/portal/page/portal/njff/artikkel?displatpage=TRUE&element_id=67322).

Søkende hunder: Hunder som søker opp viltet og melder i fra eller leder jegeren til viltet. (http://www.njff.no/portal/page/portal/njff/artikkel?displatpage=TRUE&element_id=67322)

5.1.11 Typer av gjenstander i gravene på Öland

Det finnes flere grupper av gjenstander i gravene på Öland med hunder i, kategoriene er våpen, smykker, redskaper, kar/keramikk, annet og at man ikke vet hva som har vært i graven på grunn av plyndringer og andre ødeleggelser. I gjenstandsgruppen annet finner vi båtnagler, mynter, flintavslag, vekter, hesteutstyr og sporer. Disse tingene kan gi en indikasjon på hvilken funksjon hunden kan ha hatt ved å se på de andre gjenstandene i graven.

Tabell 10. Typer av gjenstander i gravene med hunder i

Tabell 10
Gjenstander

Fornl./funnr.	Våpen	Smykker	Redskaper	Kar/keramikk	Annet	Vet ikke
Fornl. 49, Anl.4		1	1		båtnagler?	
Fornl. 103, Anl 1		1	1	1		
Fornl. 103, Anl 7	1	1	1	1		
Fornl. 107, Anl 1	1	1				
Fornl. 146				1		
Fornl. 172	1	1	1		sporer	
SHM 28965						1
Fornl. 24	1					
Fornl. 124, anl.20 Pakning	1		1			
"Søppelgrop"			1	1	mynt	
Branngrav		1				
Skjelettgrav		1	1			
Fornl. 73	1		1	1		
Fornl. 111						1
Fornl 13, anl. 14.1		1	1	1		
Fornl 13, anl. 13	1	1	1	1	flintavslag	
Fornl. 53, anl.4 S. brannlag		1	1		Vekter	
N. brannlag	1	1	1			
NV branngrop		1				
Fornl. 53, anl. 8		1	1	1	vekker, flintavslag	
Fornl. 53, anl. 24	1	1	1	1	mynt	
Fornl. 85			1	1		
Fornl. 50. anl. 3		1	1			
Fornl. 43, grav 9	1	1		1		
Fornl. 43, grav 16		1		1		
Fornl. 72, anl. 2						1
Fornl. 72, anl. 6	1		1			
Fornl. 72, anl. 9	1	1		1		
Fornl. 104	1	1	1		hesteutstyr, båtnagler	
Fornl. 77, anl. 257		1	1			
Fornl. 77, anl.330		1				
Fornl. 77, anl. 329		1				
Fornl. 25, anl. 13	1	1				
Fornl. 25, anl. 7		1	1	1		
Fornl. 74	1			1		
Fornl. 33, anl.1	1	1	1			
SHM 22736, anl. III	1	1	1			
SHM 23981, anl. 47	1	1	1			
SHM 23981, anl. 11		1	1		flintavslag	
SHM 15756, anl. A	1	1		1		
SHM 15756, anl. C3	1	1	1		sporer	

5.1.12 Kjønn i graver på Öland

Både kvinner, menn og barn er representert i graver med hunder, men på grunn av manglende osteologiske kjønnsbestemmelser ser man at den største gruppen faller i det jeg har kalt ukjent. Med andre ord man vet/er ikke sikker på hvilket kjønn det er. I en undersøkelse fra Spånga, nord for Stockholm, virker det ikke å være en forskjell mellom kjønnene når det gjelder graver med hunder i (Sigvallius 1994:67-69).

Tabell 11. Kjønn i graver

Tabell 11	
Kjønn i graver på Öland	
Kjønn	Antall
Kvinne	6
Mann	11
Barn	5
Ukjent	37

5.2 Sammenlikning av arkeologisk materiale og mulige funksjoner

Det er flere funksjoner en hund kan ha hatt mens den var levende og mens den var død, men kan man se dette i det arkeologiske materialet? Ja, det tror jeg, men man må tenke på hvilken kontekst hundebeina har blitt funnet i. Her er det viktig å behandle hver av hypotesene om funksjonene jeg har foreslått for seg selv. Først har jeg tatt for meg praktiske funksjoner, så religiøse/rituelle funksjoner og til slutt andre funksjoner. Kan jeg finne tegn på disse funksjonene i det arkeologiske materialet fra Skedemosse og resten av Öland?

5.2.1 Praktiske funksjoner i forhistorisk og historisk tid

I praktiske funksjoner

a) At hunder har blitt brukt som mat er ikke så merkelig, men stemmer dette for Öland (Olsen 2000:71, Schwartz 2000:224, Crockford 2000:302-303, Ellen 1999:6)? Det kan virke som om dette ikke har vært tilfelle siden ingen bein som jeg kan se har hatt slaktemerker eller har blitt splittet for å få ut margen. Problemet her er at mange av beina er svært skadet og det kan være litt vanskelig å se slike merker om det er deler av beinet som har blitt borte.

b) Har man holdt hunder for pelsen sin del (Olsen 2000:71, Crockford 2000:303)? Dette er ikke en umulighet, om man har brukt hundens pels til noe er det kanskje vanskelig å avgjøre siden man ikke har en pels å vise til. I en av gravene (tabell 2, fornl. 124, anl. 20) har man funnet 8 voksne hunder og 6 valper, graven har blitt tolket som en grav der de som ikke fortjener å bli begravd ble begravd. Hundebeina kan jo være her på grunn av at de har blitt slaktet for pelsens skyld. Dette kan tolkes som om hundepelsen skulle signalisere f.eks status eller som et symbol på hellig eller profan makt. Skulle det finnes slike hunder, var pelskvaliteten og farge viktig? I hvilken alder hadde hunden den beste pelskvaliteten, som valp eller som fullvoksen? Dette er det vanskelig å se i det arkeologiske materialet. Ullhunden fra Mexico er antatt å være en hund av spisstypen (Koop et al 272).

- c) Hunden som en jakthund er en vel nesten en selvklar funksjon, men det er flere måter å jakte på og disse krever hver sin hundetype (Olsen 2000:71, Crockford 2000:302-303). Hvilke hundetyper er det som trer fram i materialet på Öland? Jo, hunder av mastiff typer, schæferliknende og sauehundtyper, store og mellomstore hunder. Ser man på konteksten er hundene ofte i samme graver som hester og fugler (det står ikke hvilke fuglearter) og man jaktet til hest som til fots.
- d) Hunder har ofte vært brukt som vakthund for mennesker, tamdyr og eiendom (Olsen 2000:71). Dette er ofte store og mellomstore hunder, som man jo har funnet i materialet på Öland. En vakthund kan selvfølgelig være liten også, hvis meningen var å varsle sine eiere i likhet med mennesker som bruker fugler for å varsle om det en noen som kommer inn på et område.
- e) Kan man ha brukt hundene på jernalderen som militærhunder (Olsen 2000:71)? Dette er ikke en så moderne tanke som man kan tro, en hund har mange egenskaper som passer her. Hvis man ser på det funnkontekstene hundene har blitt funnet i, var de ofte blitt funnet i våpengraver. Betyr dette at hunden krigeren hadde med seg i strid skulle være med i graven også?
- f) At man har brukt hunder til trekkhunder og kløvhunder, da til slede, pulker og pakker, er en sannsynlig tolkning når man tenker på størrelsen og den kraftige bygningen til flere av hundene som man har funnet på Öland (Olsen 2000:71, Crockford 2000:302-303). På den andre siden har man ikke funnet noe trekkutstyr, seler, pulker, kløv eller sleder i det arkeologiske materialet, selvfølgelig kan dette ha råtnet bort, blitt tolket på en annen måte eller rett og slett bare blitt borte. Dette betyr ikke at man ikke kan ha brukt hundene her som trekkhunder, man syntes at det kanskje ikke var så viktig å få med dette i gravene, siden en hund var mye mer enn bare et trekkdyr.
- g) Hunden som selskapshund og som følgesvenn kan nesten synes å være en hovedfunksjon, dette fordi at det er mange graver med hunder eller hunderelaterte gjenstander i (Olsen 2000:71, Handley 2000:205). Eller er det kanskje bare ønsketenkning fra tolkerens side siden hundens viktigste rolle for menneskene i dag er nettopp følgesvenn og selskap. At hunden blir med eieren i graven trenger ikke å bety noe annet enn at han eller hun har fått med seg sine eiendeler i graven.
- h) At hunden må ha vært en åtseleter lenge er ikke så merkelig når man tenker på hvor store mengder matsøppel mennesker legger igjen overalt hvor de vandrer og slår seg ned (Ellen 1999:63). Dette er mulig fordi at selv om hunden primært er en kjøtteter kan de ete andre ting og. Kan man se dette i det arkeologiske materialet? Det finnes en måte å se dette på, og det er om det finnes merker etter hundetenner på ben. Det gjør det, men det er på beinene fra Skedemosse, hovedsakelig hest og lam. Uheldigvis finnes det en annen måte å tolke dette på og det er at hundene kan ha fått benene før menneskene har valgt ut sine biter og dermed var ikke noe annet en hundemat. Det finnes en mulighet til at hundene vært åtseletere og fått mat. Disse åtseletende hundene kan også være såkalte pariahunder, hunder som lever i utkanten av byen eller som er uønskede hunder uten eiere som menneskene jager bort og eventuelt skader for at de skal holde seg unna mat og annen eiendom (Ellen 1999, Coppinger 2001).
- i) Om man har brukt hunder innen handel er kanskje vanskelig å tenke seg på en annen måte enn handling med pels og tenner. Men selv på denne tiden kan man jo tenke seg at man har avlet hunder og solgt de beste til forskjellige deler av Europa. Om dette er tilfelle burde det kanskje være mulig å finne ut dette ved hjelp av isotopanalyser. Å se dette i det arkeologiske materialet kan man kun gjøre hvis man antar at hunder funnet i høytstatusgraver kan være et luksusprodukt eller gave fra andre deler av

Europa eller Skandinavia.

j) Har man holdt på med avl av hunder på Öland i jernalderen (Ellen 1999:64, Bartosiewicz 2000:186, Cram 2000:171)? Ja, må man nesten svare på dette spørsmålet. Har man holdt på med bevisst avl for å få ønskelige egenskaper i en hund? Ja, det tror jeg til en viss grad, når det gjelder egenskaper, gemytt og størrelse, men kanskje ikke slik vi ser på avl nå i dag. Jeg tror ikke farge og skjelettegenskaper har vært så viktige siden man kan tenke seg at en svakere hund kan ha dødt tidlig eller bare ikke har blitt avlet på (Ellen 1999). Farge er vel noe man ser på nå i dag, det eneste unntaket jeg kan tenke meg er med hvite hunder (som f.eks. samojed), men dette kan man jo ikke se i materialet.

k) Som lokkedyr for å lokke ulvehanner til å f.eks parre seg med hundetisper er det usannsynlig at man har brukt hundetisper som har løpetid til, på grunn av at ulveblod er ikke ønskelig å få inn i en hunderase da dette er upraktisk på flere måter. For det første blir pelsen dårligere. For det andre så er ikke ulvehundblandinger noe man ønsker å ha fordi at hundene blir mer aggressive og blir modigere enn vanlige hunder. Det tredje er at de blir ubrukelige som trekkhunder. Hunden er ikke bare en tam ulv, den har blitt et fullt og helt domestisert dyr selv på jernalderen og har egne og spesielle særtrekk som en ulv ikke har (Crockford 2000:308, 310, Coppinger 2001: 48-50). Den eneste grunnen jeg kan se man kan ha hatt for å bruke hundetisper som lokkehund er for å tak i hannulver og drepe dem, da som skadedyr.

l) Hunder som luksusvarer er ikke utenkelig, da det ofte har blitt funnet i graver som ser ut å ha tilhørt et menneske eller mennesker som har hatt høy status (Cram 2000:171).

m) Om man skal avgjøre om man har brukt hundene som kamphunder må man ha mulighet til å studere beinmaterialet med tanke på stress og andre patologier. Det har jeg ikke kunnet gjort her, men om man ser på størrelsene og robustisiteten til hundene på Öland så kan det jo tenkes at man skulle kunne ha brukt dem som kamphunder.

n) At man har brukt hunder som gjeterhunder lenge er det lett å tenke seg, men er dette tilfellet på Öland (Ellen 1999:62, Olsen 2000:71)? Det er ikke så utenkelig, noen av de hundene man har funnet der har blitt klassifisert som en sauehundtype og da er det lett å tro man har brukt hunder til det.

o) Kan man selv på jernalderen ha brukt hunder som psykisk støtte? Ikke bare som en følgesvenn, men som en støtte i livet? Dette er det nesten umulig å kunne tolke ut i fra materialet, det er jo mulig at hunden kan ha vært støtte for et menneske som har noen fysiske skavanker og at man prøver å se om mennesket som hunden er med i graven til har en eller flere medfødte, påførte eller andre skader.

Hva skal man si? Dette viser at hundene kunne ha blitt brukt til en mengde ting, alle like sannsynlige. Det man burde gjøre er å se hvilken funksjon som passer til funnkonteksten fra grav til grav eller fra deponering til deponering og senere gjøre seg opp en mening hvilken funksjon som kan passe best eller være mest sannsynlig.

5.2.2 Religiøse/rituelle funksjoner

a) Hunden som en metaforisk representasjon av de funksjonene hunden kan ha hatt når den levde er det ikke så vanskelig å se i det arkeologiske materialet (Olsen 2000:71). I en båtgrav på Öland finner man fire hunder som er lenket fast i båten, dette kan være en metaforisk representasjon av flere praktiske

funksjoner hunden kan ha hatt når den levde. Eksempler her er militærhund, vakthund, statussymbol, kamphund eller liknende.

b) Man kan ha brukt hunder som et erstatningsdyr i graver, både for ville dyr og mennesker (Schwartz 2000:224). Hunden kan ha vært stand in for et menneske som kan ha dødt og på et eller annet vis har kroppen blitt borte og har blitt erstattet med sin hund eller av en hund. Denne tolkningen virker ikke trolig på Öland, da de fleste hundene i det arkeologiske materialet ligger i en grav med et eller flere mennesker i. Erstatningsdyr er en mer trolig funksjon, man har brukt hunden som et erstatningsdyr på grunn av at man kanskje ikke har funnet, fått tak i eller fortjent et rovdyr med seg i graven og har dermed erstattet det med en hund. Det finnes noen tenner av hund i gravene, kan dette være erstatning for ville rovdyrs tenner?

c) Siden hunden har vært domestisert lenge kan den ha blitt brukt som et symbol på det tamme og kjente, det man kjenner til, er dette en mulig tolkning (Schwartz 2000:223). Jeg synes at dette er litt vanskelig å se i det arkeologiske materialet her på Öland, men kanskje det er derfor man finner hundebein deponert i Skedemosse? Kanskje hundebena her representerer det man kjenner til og føler seg trygg på?

d) Kan hunden ha fungert som en guide i underverdenen (Schwartz 2000:223, 224, Räf 1999:40, Räf 2001:36)? Dette er en mulig tolkning på bakgrunn av hvor man har funnet hundebena, en hund funnet i forenden på stavnen til en båt kan symbolisere en veiviser til dødens riker, den som viser veien. I en annen grav kan hunden symbolisere den som åpner veien til dødslandene, eller den som viser veien til dødslandene slik at man ikke går seg vill.

e) Noen ganger kan man tolke hunden som en bro mellom natur og kultur, dette på grunn av at hunden har blitt en del av kulturen, noe man kan ha kontroll over som menneske (Schwartz 2000:223). På den andre siden er jo hunden en del av naturen også, noe som man ikke kan styre, sette bånd på eller regjere over, det ukjente som mennesket ikke kan bestemme over, men må bare akseptere som en del av livets rytme. Kan det være derfor hunden er med i graven og som en deponering?

f) En hund som et fruktbarhetssymbol (Ellen 1999:65, Schwartz 2000:223)? Det er jo absolutt ikke utenkelig, men kan man se dette i det arkeologiske materialet? Det er vanskelig å si, det kan virke å være en funksjon som det er vanskelig i gripe tak i.

g) Hunden som et statussymbol kan kanskje høres merkelig ut, men dette kan ha mer å gjøre med hvor hunden kom ifra og hvilke konnotasjoner dette har med seg (Azua 2000:197-198). Har hunden vært en gave fra en annen del av verden, fra en viktig person eller et krigsbytte? Hvilke funksjoner kan hunden hatt mens den var i live? En vakthund, jakthund eller noe helt annet. Her er man igjen avhengig av det arkeologiske materialet, hvor har man funnet hunden, i hvilken kontekst og hvordan man kan tolke disse tingene.

h) Kan man ha hatt hunden som et offer til en guddom eller myrens ånd fra en svunnen tid (Azua 2000:197, Schwartz 2000:223, Olsen 2000:77)? Det kan være derfor man finner hundebein deponert i Skedemosse? Dette behøver slett ikke stemme, men det er en sannsynlig tolkning.

i) At hunden skulle kunne ha vært som en gravvokter både for de levende, for å hindre dem å trenge inn i graven og de døde for å hindre dem å komme ut av graven er jo en sannsynlig tanke (Räf 1999, Räf

2001:36). Kan det stemme når det gjelder Ölands gravfelt? Det er jo selvfølgelig mulig, men er ikke dette bare en annen, religiøs variant av vakthund? Det er vanskelig å se om hunder i graver på Öland skulle kunne være dette. Det kan jo være tilfelle der hunden ligger oppå bena, men som jeg kan se virker dette ikke å forekomme så ofte. Siden man ikke kjenner til hvordan hunden skulle ha voktet graven både mot de levende og døde er dette jo selvfølgelig en mulighet, men må leses ut av konteksten det er funnet i og sett i lyset av hvordan menneskene selv så på dette.

j) At hunder skulle ha vært et åndedyr for Ölands adel er kanskje ikke den mest sannsynlige tolkningen, men siden mange av hundene er funnet i graver som kan defineres som høystatusgraver kan jo hunden symbolisere at det mennesket i graven hadde en høy status (Schwartz 2000:223).

Hvilke konklusjoner kan man trekke ut i fra disse tolkningene? Jo, når det kommer til det religiøse og rituelle kan det være et mylder av mulige funksjoner. Det eneste man kan gjøre på dette området er å finne de funksjonene som er mest sannsynlige og sammenlikne dem med det arkeologiske materialet og de ritene eller den religionen som passer inn i den aktuelle regionen, graven, deponering eller andre mulige anlegninger.

5.2.3 Andre funksjoner

Siden man ikke vet om disse funksjonene er det vanskelig å kunne sammenlikne dem med det arkeologiske materialet, men kanskje noen av disse funksjonene kommer frem gjennom tidene og kan da kaste lys over mysteriet.

Det er vanskelig, stort sett umulig å trekke en konklusjon uten noen premisser. Det eneste som faller meg inn er at man kan konkludere med at det kan finnes usynlige funksjoner som kan ha betydd noe spesielt for menneskene selv i jernalderen og som man ikke kan lese ut fra det arkeologiske materialet.

5.3 Diskusjon

Diskusjonen må deles i to deler, en diskusjon om et våtmarksdepot, Skedemosse og en diskusjon om Ölands gravfelter. Dette har jeg valgt å gjøre fordi at et våtmarksdepot burde behandles annerledes enn at gravfelt siden det kan være selve nedleggingen som er funksjonen og man kan ikke se hvilke funksjoner hunden kan ha hatt mens den var i live.

5.3.1 Skedemosse

Praktiske funksjoner

De praktiske funksjonene føles som noe som er svært vanskelig å se i det arkeologiske materialet når det gjelder Skedemosse. Det virker å være hunden etter som død og hundens symbolikk som jernaldermenneskene la vekt på her. Eller er det det? Jeg tror ikke det er så vanskelig som man vil ha det til. Man kan sammenlikne en hund med f.eks. et våpen. Om man da tenker på våpenoffer kan man tenke seg at hunden kan ha vært et våpen, kamphund, vakthund, jakthund eller som et symbol på velstand eller som en følgesvenn.

Religiøse/rituelle funksjoner

Som sagt ovenfor i teksten er det nærmest utallige måter en hund kan ha en rituell eller religiøs funksjon. Men kan de det i Skedemosse? Ja, er det åpenbare svaret. Man vet ikke hvorfor man finner hunder her. De kan rett og slett være deponert her som søppel og ikke ha noen betydning som helst eller de kan ha en svært viktig religiøs/rituell betydning. Det er vanskelig å si, det eneste man kan gjøre er å se på konteksten og avgjøre hva som er mest sannsynlig på bakgrunn av dette.

En ting som kan gi et hint er at man har funnet hestebein og lammebein med gnagemerker av hund på. Hvorfor har man funnet dette akkurat i Skedemosse? Kan det bety at hundene hadde en spesiell rituell funksjon der hundene i en viss situasjon måtte gnage på beina før de kunne bli akseptert av en guddom eller våtmarken selv.

Man kan tenke seg våtmarken som en inngang til underverdenen, da fungerer hunden som en vokter mellom de levendes verden og de dødes verden og da også som en veiviser i underverdenen. Hunden kan også ha vært ofret som et statussymbol eller et fruktbarhetssymbol. En annen ting hunden også kan ha representert er det tamme og det kjente i våtmarken som man ikke kan ha kontroll over eller forstå. På samme tid kan hunden ha fungert som en bro mellom natur, våtmarken og kultur, menneskene selv. Når man tenker på metaforisk representasjon kan det jo være derfor det er vanskelig å si at man har funnet et helt skjelett av en hund når man bruker MIND/MNI, men alle delene til disse syv hundene trenger ikke å være syv hele hunder, men deler av mange flere hunder som kan ha blitt ødelagt eller spredt med vilje som andre gjenstander i Skedemosse. Med dette i bakhodet kan man gjøre seg de samme tankene når man tanker på hunden som erstatningsdyr.

Andre funksjoner

Finnes det andre funksjoner hunder man har funnet i Skedemosse kan ha hatt? Svaret her må bli at det vet jeg ikke, men det er sannsynlig at det skulle kunne finnes andre funksjoner som vi enda ikke kjenner til.

5.3.2 Ölands gravfelt

Praktiske funksjoner

Som jeg tidligere har vist i teksten er det mange praktiske funksjoner en hund kan ha hatt på Öland, men er det noen som er mer sannsynlige enn andre. Det er det nok, men siden jeg bare kan se ting ut av hvilken kontekst man har funnet dem i blir saken litt vanskeligere. Det er tydelig at man har holdt hunder av praktiske årsaker på jernalderen, men har man virkelig kun brukt dem som selskapshunder? Har man hatt dem inne i husene, har de vandret fritt rundt og hvordan har man behandlet dem? Dette kan føles som et sirkelargument og det er det. Hvilken funksjon hunden enn har hatt var den avhengig av behandling og hvilket syn man har hatt på dem.

Hvilke funksjoner tror jeg er mest sannsynlig på bakgrunn av funnkonteksten? Med tanke på hvilket syn man har hatt på hunder i Skandinavia på jernalderen (Gräslund 2002) tror jeg at det er lite trolig at man har brukt hunden som en matvare. Jeg har tidligere nevnt mangelen av trekkhundutstyr og sleder, men det er vanskelig å kunne avskrive dette på bakgrunn av mangelen av slede- og trekkutstyr. En annen grunn som kan virke lite gangbar er hunden som leverandør av pels. Dette virker mindre

sannsynlig fordi at man ikke ser så mange hundebain at man kan tenke seg denne funksjonen. Et mulig svar på dette er at det kan ha vært en vare som var for de privilegerte, som en handelsvare, for de med makt eller de som skiller seg ut på en eller annen måte. Når man er inne på denne tanken er det flere funksjoner som passer inn, hunden som en handelsvare og hunden som luksusprodukt. Man kan ha avlet hunder med tanke på dette. Mange av hundene har blitt funnet i graver med våpen og med hester, dette gjør at funksjonene jakthund, militærhund, kamphund kan være aktuelle. Andre aktuelle funksjoner er hunden som vakhund, gjeterhund, lokkedyr og åtseldyr. Til slutt kan man tenke seg hunden som selskapshund, følgesvenn og som en årsak til psykisk velvære.

Religiøse/rituelle funksjoner

Hvilke religiøse/rituelle funksjoner er det mulig å se i det arkeologiske materialet fra Ölands jernaldergraver? Her er det allerede noen funksjoner som virker mindre sannsynlige, hunden som et fruktbarhetssymbol, hunden som et offer og hunden som en metaforisk representasjon av de funksjonene hunden kan ha hatt når den levde.

Hvorfor skulle man ha et symbol på fruktbarhet i en grav? Jeg har problemer med å se hvorfor dette skulle være tilfellet. Hunden skulle jo kunne være et offer en gave, men det er mer trolig at den var en gravgave eller har blitt begravet som en ledsager til den aktuelle personens eller personenes grav. Hvis hunden skulle ha vært en metaforisk representasjon av hvilken funksjon den skulle ha hatt når den levde er kanskje sannsynlig når man tenker på deponeringene i Skedemosse, men føles mer usannsynlige her, dersom hunden ikke bare er en gjenstand som har blitt brukt til et bestemt formål og det er dette formålet hunden skal symbolisere i graven.

En annen mulig tolkning er at hunden med som et mellomledd mellom livet og døden, det kjente og det tamme. Man kan tenke seg at det må være spesielle krav som må være tilfredsstillt for at man skulle ha den med i graven. Hunden kunne jo ha vært et totemdyr eller et åndedyr som indikerer status for den personen eller de personene som er gravlagt i den aktuelle graven.

Hunden kan ha vært med i graven som en guide i underverdenen, dette er en svært tenkbar funksjon og underverdenen var en verden man som levende ikke kjente til og da var det betryggende å ha noen som kunne vise og følge en på veien. Hunden kan på samme tid ha vært en vokter som skulle hindre de døde kom seg ut og beskytte graven mot plyndring og mot andre naturlige, unaturlige og menneskelige forstyrrelser.

Hunden som et statussymbol eller som et erstatningsdyr i graven er en tenkbar mulighet. Hundene er ofte, som tidligere nevnt funnet i graver med en mengde gjenstander av man kan tenke seg at bare kunne ha tilhørt en person eller personer med en høy status, gullringer, båter, våpen og andre fine gjenstander. Et eksempel her er båtgraven fra Böda sokn (fornl. 72, anl. 9).

Den gjenværende funksjonen som hunden kan ha hatt er at hunden skulle ha vært som en bro mellom natur og kultur. Denne funksjonen har jeg problemer med å tro at en hund i en grav skulle ha hatt, men det kommer jo an på hvilke tanker eller årsaker som lå til grunn for at hunden eller hundene havnet i graven eller deponeringen.

Andre funksjoner

Hvilke andre funksjoner kan hunden tenkes å ha hatt når man analyserer en grav? Her er det igjen umulig å svare på dette spørsmålet akkurat nå, kanskje fremtiden en gang kan gi et svar på dette.

5.4 Tolkning

Hvordan skal man da tolke dette? Det eneste jeg kan si helt sikkert er at man må kunne utføre en osteologisk undersøkelse av hundenes bein, en gjennomgang av hvilken kontekst man har funnet hundebena i og kunnskap om hvordan menneskene på jernalderen kan ha tenkt, og på bakgrunn av disse tingene kunne gjøre seg opp en mening om hva som er de mest sannsynlige funksjonene, både praktiske og religiøse/rituelle.

En måte å gjøre ting lettere for seg kan være å dele opp funksjonene. Man kan tenke seg at den praktiske funksjonen hører hjemme for det meste med levende hunder, bortsett fra hunden som mat eller som et dyr som blir holdt for pelsens del. Den religiøse/rituelle funksjonen ofte omhandler døde hunder, unntakene her kan være hunden som et statussymbol og hunden som et fruktbarhetssymbol.

6. Sluttdiskusjon

I denne oppgaven har jeg forsøkt å finne ut hvilke funksjoner hunden kan ha hatt på Öland i jernalderen. Jeg har arbeidet ut i fra tre hypoteser, hadde hunden: praktiske funksjoner, religiøse/rituelle funksjoner og andre funksjoner. De to første funksjonene har en mengde underfunksjoner som må behandles en etter en. Det er ikke dermed sagt at det kun er disse underfunksjonene som er mulige, det finnes garantert et mylder av andre mulige funksjoner som jeg enten ikke har fått med eller som føles for usannsynlige. Å ha med andre funksjoner kan virke uviktig, men jeg valgte å ta dette med siden den sikkert finnes funksjoner vi ikke kan se i det arkeologiske materialet, sammenlikne med etnologiske analogier eller i konteksten der hundebena har blitt funnet i og hvordan det relaterer til menneskene som levde på Öland i jernalderen.

Det som jeg synes kommer frem i studiet er at begrepet om hundenes funksjoner i jernalderen har blitt utvidet i denne oppgaven, og at videre forskning om hvilken funksjon hunder kan ha hatt på Öland i jernalderen er nødvendig. Jeg har prøvd å konsentrere meg om de levende hundenes funksjoner, men dette er umulig uten å på samme tid se på de døde hundenes funksjoner. Alle disse funksjonene har jeg prøvd å sammenlikne med det arkeologiske materialet og hvilken kontekst hundebena har blitt funnet i.

Det jeg har funnet ut er at man kan se funksjoner i det arkeologiske materialet, men det er svært vanskelig å avgjøre hvilke funksjoner som kan være aktuelle i hvilken situasjon. At hundene må ha hatt en religiøs/rituell funksjon på samme tid som en praktisk funksjon er tydelig. At de praktiske funksjonene henger sammen med de levende hundene og produkter av hundene slik som pels, utsmykking og mat, og de religiøse/rituelle funksjonene med de døde hundene og deres symbolverdi.

Når det gjelder hundene fra gravene på Öland kan de fleste av funksjonene passe inn dersom man ser på konteksten de har blitt funnet i. Hvilken gravtype har hundebeneiene blitt funnet i? Hvilken periode på jernalderen graven har blitt datert til? Hvilke gravgaver er det ellers i graven? Alle disse tingene må en ta hensyn til hvis en skal håpe at man kan finne et svar som er mer troverdig enn andre. Hvis man

klarer å svare på disse spørsmålene så tror jeg man er på god vei til å kunne anta hvilke funksjoner som kan stemme. Noen ganger kan det jo være den funksjonen som er enklest og forklarer mest som er mest trolig til å stemme best. Dette stemmer jo nødvendigvis ikke overalt, men det kan være noe en burde ha i bakhodet. Mennesker gjør noen ganger svært merkelige ting og ofte uten å ha en mening som en utenforstående kan forstå.

Hundene fra Skedemosse er litt vanskeligere å tolke enn hundene fra gravene på Öland. Dette fordi at det er mindre funksjoner som kan sammenlignes med denne konteksten og med det arkeologiske materialet, i dette tilfellet hundebain. Hunden kan jo være det samme som et våpen, kastet som søppel om man tenker på hunder som et dyr som pelsen eller bainene skal nesten høstes fra eller som et offer av en eller annen grunn.

Hva har jeg så funnet ut om hvilke syn man kan ha hatt på hundene i jernalderen? Hunden har vært viktig for menneskene i jernalderen, det finnes med i det hellige livet og den finnes i hverdagslivet. En ting som er tydelig er at hundene i gravene ofte er å finne i graver som kan defineres som høystatusgraver, graver med et rikt og varierende innhold.

Noe jeg synes burde gjøres i lyset av denne oppgaven er at noen går igjennom alt bainmaterialet fra hunder, hunderelaterte dyr og gjenstander fra Öland for å prøve å få et mer sammensatt syn og bedre oversikt over hvor mange av hvilke hundetyper og undersøke bainmaterialet etter stress og skader for å kunne avgjøre om militærhunder, kamphunder, trekkhunder osv er mulige funksjoner hunden kan ha hatt her. Om man er interessert i avl, statussymbol og handel med hundetyper kan jo kanskje isotopanalyser, DNA analyser eller liknende være av interesse. Slik kan man få et overblikk over hvor hundene kommer fra.

7. Sammenfatning

I oppgavens problemstilling mener jeg at det finnes tre mulige hypoteser når det gjelder hundens funksjoner på Öland, praktiske funksjoner, religiøse/rituelle funksjoner og andre funksjoner. Jeg ønsket å bevise dette ved å liste opp funksjoner som kommer fra etnologiske analogier og som jeg selv synes kan være interessante og sammenlikne dem med de arkeologiske materialet, selve hundebaina, andre dyre- og menneskebain og gjenstandene som de har blitt funnet sammen med på Öland og i Skedemosse. Dette kan sies å være en kontekstuell, komparativ og noen ganger hypotetisk - deduktiv metode.

Jeg har gått igjennom flere funksjoner som jeg har funnet ved hjelp etnologisk analogier, alle funksjonene har blitt plassert i hver sin funksjonsgruppe. Under praktiske funksjoner har jeg lagt følgende funksjoner: mat, som pelsdyr, jakthund, vakthund, militærhund, trekkhund, selskapshund og følgesvenn, åtseleter, handelsvare, som avlsdyr, lokkedyr, luksusvare, kamphund, gjeterhund og hunder brukt for til å fremme psykisk velvære. Religiøse/rituelle funksjoner er som en metaforisk representasjon av funksjoner hunden kan ha hatt mens den levde, erstatningsdyr, som det tamme og det kjente, en guide i underverdenen, en bro mellom natur og kultur, fruktbarhetssymbol, offer, gravvokter og som åndedyr som symboliserer adel. Under rubrikken andre funksjoner har jeg ikke ført opp noen funksjoner da jeg ikke vet hvilken type av funksjoner som skulle kunne passe inn her.

Når det gjelder hundens funksjoner må man tolke Ölands jernalders gravfelter på en annen måte enn

Skedemosse, derfor fører jeg to ulike diskusjoner her. Konklusjonene sammenfaller derimot, det er svært vanskelig å lese en enkelt funksjon ut av alt materialet fordi at en funksjon kan leses på flere måter og man kan ha brukt hunden til en ting mens den var i livet – ofte en praktisk funksjon og en annen ting mens den var død – religiøs/rituell funksjon. Det finnes selvfølgelig unntak, mat og pels under praktiske funksjoner og statussymbol og fruktbarhetssymbol under religiøse/rituelle funksjoner-

Når det gjelder hundens funksjoner i jernalderen føler jeg at jeg har fått utviklet begrepet, og jeg ser at det behøves en fullstendig gjennomgang av beinmaterialet og gjenstandene på Öland hvis man skal kunne få et tydeligere bilde av hvilke funksjoner en hund kan ha hatt under jernalderen. Dette kan gjøres ved isotopanalyser, DNA analyse, en ny studie der man undersøkes hundebeina på nytt og prøver å se etter slitasje eller stress og ved å utvikle eller bruke analyser for å finne ut hvilke hundetyper som kan være aktuelle.

8. Ordlister og ordforklaringer

8.1 Ordliste

Oversetning:

<i>norsk</i>	svensk
mynde	vinthund
spisshund	spetshund

8.2 Ordforklaringer

adult = Voksen

branngrav = grav med brente ben

branngrop = jordlag uten sot eller kull med brente ben, ikke nedgravd

brannlag = jordlag med sot og/eller kull med brente ben, ikke nedgravd

båtgrav = gravlagt i båt

gravgrop = gravd grop uten spor av kiste

hellekiste = gravd grop med en kiste bygd på plassen

juvenil = Ung eller barn

matur = Gammel

MIND eller MNI = Minste mulige individantall. Der man finner ut det minste mulige individantallet som kan garantert må ha levd for å kunne forklare forekomsten av det antallet av ben man har funnet på det aktuelle stedet. Man velger da ut de benene som det bare kan finnes et av eller er mer sjeldent og på bakgrunn av dette avgjør hvor mange individer det kan være av den ene eller den andre dyrearten (Maria Vretemark 1997:33 ,182). Eksempel her kan være den første eller den andre halsvirvelen, underkjeve eller likende.

pryl = en firkantet syl

røys = oppbygd helt eller delvis av stein, høythvelvet profil med en rund planform

skjelettgrav = en grav som består av skjelett

trekiste = grav grop med rester av trekiste, bygd på plassen eller nedsatt

9. Litteratur og kildefortegnelse

Publiserte kilder:

Azua, R.V. 2000: Prehispanic Dog Types in Middle America *Dogs Through Time: An Archaeological Perspective*. BAR International Series 889. (Crockford, S. J. red.) Archaeopress, Publishers of British Archaeological Reports, Oxford. S 193-204

Bartosiewicz, L 2000: Metric Variability in Roman Period Dogs in Pannonia Province and the Barbaricum (Hungary) *Dogs Through Time: An Archaeological Perspective*. (Crockford, S. J. red.) BAR International Series 889. Archaeopress, Publishers of British Archaeological Reports, Oxford. S 181-192

Boessneck, J., von den Driesch-Karpf, A., Gejvall, N.G. 1968: *The Archaeology of Skedemosse 3, Die Knochenfunde von Säugetieren und vom Menschen*. The Royal Swedish Academy of Letters, History and Antiquities, Almqvist & Wiksell, Stockholm.

Coppinger, R. & Coppinger, L. 2001: *Dogs – A New Understanding of Canine Origin, Behavior and Evolution*. The University of Chicago Press, Chicago.

Crockford, S. L. 2000: A Commentary on Dog evolution: Regional Variation, Breed Development and Hybridisation *Dogs Through Time: An Archaeological Perspective*. (Crockford, S. J. Red.) BAR International Series 889. Archaeopress, Publishers of British Archaeological Reports, Oxford. S 195-312

Cram, L. 2000: Varieties of Dog in Roman Britain. *Dogs Through Time: An Archaeological Perspective*. (Crockford, S. J. Red.) BAR International Series 889. Archaeopress, Publishers of British Archaeological Reports, Oxford. S 171-180

Ellen, R. 1999: Categories of Animality and Canine Abuse. Exploring Contradictions in the Nuulu Social Relationships with Dogs. *Anthropos*, nr 94:57-68

Gräslund, A..S. 2002 Dogs in Graves – a Question of Symbolism. *PECUS. Man and animal in antiquity. Proceedings of the conference at the Swedish Institute in Rome, September 9-12, 2002.* Barbro Santillo Frizell (The Swedish Institute in Rome. Projects and Seminars, 1) Rome 2004. www.svenska-institutet-rom.org/pecus

Hagberg, U.E. 1967: *The Archaeology of Skedemosse*. (In Collaboration withn Margareta Beskow; with Geological and Zoological Contributions by Lars -König Königsson and Johannes Lepiksaar.) 1, *The Excavations and Finds of an Öland Fen, Sweden*. Monographs published by the Royal Swedish Academy of Letters, History and Antiquities. Almqvist & Wiksell, Stockholm

Hagberg, U.E. 1967: *The Archaeology of Skedemosse*. By Ulf Erik Hagberg; with an excursus on the Place-names by Gunnar Pellijeff. 2, *The Votive Deposits in the Skedemosse Fen and their Relation to the Iron-Age Settlement on Öland, Sweden*. Monografier/Kungl. Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, 0347-0873;46. Almqvist & Wiksell, Stockholm

- Hagberg, UE, Stjernqvist, B, Rasch, M (Red.), Sjöberg, M.B, Johansson-Lundh, K, Rasch, M & Schulze, H 1991: *Ölands järnålders gravfält Vol. 2, Högsrum, Glömminge, Algutsrum, Toroslunda, Långlöt, Runsten, Norra Möckleby och Gårdby*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer, Stockholm
- Hagberg, U.E, Stjernqvist, B, Rasch, M (Red.), Sjöberg, M.B, Edgren, B, Königsson, E.S, Magnus, B, Rasch, M & Schulze, H 1996: *Ölands järnålders gravfält Vol. 3, Vickleby, Resmo, Mörbylånga, Sandby, Stenåsa och Hulterstad*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer, Stockholm
- Hagberg, U.E, Stjernqvist, B, Rasch, M (Red.), Fallgren, J.H, Holgersson, K, Näsman, U, Persson, I, Rasch, M, Ring, C & Schulze, H 2001: *Ölands järnålders gravfält Vol. 4, Böda, Högby, Källa, Persnäs, Föra, Smedby, Södra Möckleby, Ventlinge, Segerstad, Gräsgård och Ås*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer, Stockholm
- Handley, B.M. 2000: Preliminary Results in Determining Dog Types From Prehistoric Sites in the North Western United States. *Dogs Through Time: An Archaeological Perspective*. (Crockford, S. J. red.) BAR International Series 889. Archaeopress, Publishers of British Archaeological Reports, Oxford. S 205-216
- Horard-Herbin. M.P. 2000: Dog Management and Use in the Late Iron Age: The Evidence From the Gallic Site of Levroux (France) *Dogs Through Time: An Archaeological Perspective*. (Crockford, S. J. red.) BAR International Series 889. Archaeopress, Publishers of British Archaeological Reports, Oxford. S. 115-121
- Jennbert, K. 2003: Animal Graves – Dogs, Horse and Bear. *Current Swedish Archaeology*, Vol 11.
- Koop, B.F, Burbridge, M., Byun, A., Rink, U. & Crockford, S.J. 2000: Ancient DNA Evidence of a Separate Origin for North American Indigenous Dogs. *Dogs Through Time: An Archaeological Perspective*. (Crockford, S. J. red.) BAR International Series 889. Archaeopress, Publishers of British Archaeological Reports, Oxford. S 271-285
- Larsson, L. 1990: Dogs in Fractions – Symbols in action. *Contributions to the Mesolithic in Europe*, sid. 153-160. Red: Pierre M Vermeersch & Philip Van Peer. Leuven University Press.
- von Moczinsky, K. 2001: *Vinthusundar i arkeologisk kontext. En osteometrisk metod för identifikation*. Magisteruppsats historisk osteologi. Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet.
- Olsen, S.L. 2000: The Secular Role of Dogs at Botai, North Kazakhstan *Dogs Through Time: An Archaeological Perspective*. (Crockford, S. J. red.) BAR International Series 889. Archaeopress, Publishers of British Archaeological Reports, Oxford. S 71-92
- Räf, E 1999: *Vad spelar djuren för roll – Om djur i öländska gravar från äldre järnålder*. University of Lund Institute of Archaeology Report Series No. 79
- Räf, E. 2001: *Krumknivar, kvinnor och kreatur – Aspekter av kvinnligt genus under äldre järnålder på Öland*. University of Lund Institute of Archaeology Report Series No. 80

Sigvallius, B. 1994: *Funeral pyres. Iron Age cremations in Nortsh Spånga*. Theses and Papers in Osteology 1. The Osteological research laboratory Stockholm University, Stockholm.

Sjöberg, M. B.(Red.), Arnell, K-H, Arnell, I. E, Holgersson, K, Holgersson, L, Schulze, H & Sjöberg, M. B: 1987, *Ölands järnålders gravfält Vol. 1, Alböke, Köpings, Råpplinge, Löts, Egby, Bredsättra och Gårdslösa socknar*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer, Stockholm

Schwartz, M. 2000: The Form and Meaning of Maya and Mississippian Dog Representations. *Dogs Through Time: An Archaeological Perspective*. (Crockford, S. J. red.) BAR International Series 889. Archaeopress, Publishers of British Archaeological Reports, Oxford.217-226

Taylor, D. 2005: *Bonniers stora bok om hundar*, Albert Bonniers Förlag,

Vretemark, M. 1997: *Från ben till boskap. Kosthåll och djurhållning med utgångspunkt i medeltida benmaterial från Skara. Del 1*. Skrifter från Länsmuseum Skara nr 25. Skaraborgs Länsmuseum.

Kilder fra internett:

Nationalencyklopedin 20.05.08

http://ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/articlw.jsp?1_art_id=180176

Nationalencyklopedin 20.05.08

http://ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=224135

Norsk jeger- og fiskeforbund 19.05.08

http://www.njff.no/portal/page/portal/njff/artikkel?displapage=TRUE&element_id=67322

Svensk wikipedia 20.05.80

<http://sv.wikipedia.org/wiki/%C3%96land>

Tabellfortegnelse

- 1.Gjenstander, gravformer og funnkombinasjoner
2. Hundetyper og funnomstendigheter
3. Ulike perioder
4. Ulike typer av graver
5. Hunder i graver
6. Gravenes orientering
7. Andre dyr i Skedemosse
8. Andre dyr i Ölands graver
9. Gnagemerker
10. Gjenstander
11. Kjønn i graver

Figurfortegnelse

1. Kart over Ölands sokner etter Sjöberg et al 1987, bakside.
2. Myndehundtype etter Taylor 1990:50-51.
3. Mastifftype etter Taylor 1990: 158-159.
4. Spisshundtype etter Taylor 1990: 38-39.
5. Liten hundetype etter Taylor 1990: 221.